

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU, HAYATA KÜSME
BOZUKLUĞU, TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE YAS
ARASINDAKİ İLİŞKİ : VAN DEPREMİ ÖRNEKLEMİ**

SOLMAZ ŞENYÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŐA
2019

**TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU, HAYATA KÜSME
BOZUKLUĞU, TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE YAS
ARASINDAKİ İLİŞKİ : VAN DEPREMİ ÖRNEKLEMİ**

Solmaz ŞENYÜZ

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŐMANI
Yrd. Doç. Dr. DENİZ ERGÜN

LEFKOŐA
2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ✓ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih:17.12.2019

İmza:

Solmaz ŞENYÜZ

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimim boyunca hayatıma paha biçilmez bir deneyim katan yüksek lisans sürecim boyunca, benden yardım ve desteklerini esirgemeyen, çok değerli isimlerle yol aldım.

Çalışma konumun belirlenmesinde ve çalışmamın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Deniz ERGÜN' e en içten teşekkürlerimi iletirim.

Yüksek lisans sürecim de çok şey öğrenmeme öncülük eden değerli hocalarım Prof. Dr. Ebru TANSEL ÇAKICI' ya ve Prof. Dr. Mehmet ÇAKICI'ya

Birarada olmaktan hep keyif aldığım, tez sürecimin her aşamasında yardımcı olan beni sabırla dinleyerek hiçbir mecburiyetleri yokken destek olan başta Oktay ÖZGÖKÇE, Sevda ÖZGÖKÇE, Sudenaz ÖZGÖKÇE, Doğuhan ÖZGÖKÇE, Hira GÜNDÜZ, Yeliz AYDOĞMUŞ, Tuanna ÖZTÜRK, Eray ÖZGÖKÇE, Betül ÇOKBAKAR'a

Hayatımızda öyle insanlar vardır ki hiçbir kan bağı olmasa bile çok yakındır size... Tez sürecimin zor anlarında benden desteğini esirgemeyip yanımda olan Rojbin TÜTÜNCÜ' ye

Tez sürecimde beni yalnız bırakmayan, emeğini üzerimden hiç esirgemeyen, Mert KÜÇÜKKAPDAN' a

Gözümü açtığımdan beri hayatımın her evresinde bana destek olan, kırılma noktalarıma tanık olup sevgisini eksik etmeyen, her zaman olduğu gibi bu süreçte de bana olan inançları ve destekleriyle beni motive eden değerli annem Bingül ŞENYÜZ, babam Kenan ŞENYÜZ ve kardeşim Yiğit ŞENYÜZ'e de olmak üzere

Hepinize sonsuz teşekkür ederim.

Psk.Solmaz ŞENYÜZ

ÖZ

TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU, HAYATA KÜSME BOZUKLUĞU, TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE YAS ARASINDAKİ İLİŞKİ : VAN DEPREMİ ÖRNEKLEMİ

Psikolojik travmaya yol açan olaylar arasında yer alan depremler bireylerin hem yaşamını hem de psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı Van depremini yaşayan bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Hayata Küsme Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Yas süreci arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Ayrıca çalışmada Van depremi yaşayan bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, aylık gelirleri gibi sosyodemografik değişkenler ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Hayata Küsme Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Uzamış Yas Bozukluğu karşılaştırılmıştır. Araştırmaya Türkiye'nin Van ili merkez ve Erciş ilçesinde 2011 yılında meydana gelen deprem felaketinden mağdur olmuş 18 yaş ve üzeri rastgele örneklem yöntemi kullanılarak 917 birey alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylere sosyodemografik özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu, Olayların Etkisi Ölçeği (OEÖ-R), Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu (TSHKB), Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE) ve Uzamış Yas Bozukluğu (UYB) ölçeği uygulanmıştır. OEÖ-R, TSHKB, TSBE VE UYB ölçekleri ile bazı sosyodemografik özellikler ilişkili bulunmuştur. OEÖ-R ve TSHKB, TSBE ve UYB ölçek puanları arasında pozitif yönde orta derecede ilişki tespit edilmiştir. Deprem sonucu psikolojik travma belirtileri gösteren bireylerde hayata küsme ve uzamış yas belirtilerinin şiddeti yükseltilmiş benlik algısı, yaşam felsefesi ve başkalarıyla ilişki kurma gibi travma sonrası büyüme alanlarında da gelişim görülmüştür. Sonuç olarak yaşamımızda kaçınılmaz olan travmatik yaşantıların etkileri bireyin yaşamında olumsuz sonuçlar yaratabileceği gibi travma sonrası büyüme gibi olumlu sonuçları da ortaya çıkarır. Travma yaşamış bireylerle çalışırken travma sonrası büyümenin unsurları da dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Hayata Küsme Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme, Uzamış Yas Bozukluğu

ABSTRACT

POSTTRAUMATIC STRESS DISORDER, EMBITTERMENT DISORDER, POSTTRAUMATIC GROWTH INVENTORY AND GRIEF THE RELATIONSHIP BETWEEN : THE SAMPLE OF VAN EARTHQUAKE

Earthquakes, are events that lead psychological trauma and affect individuals life and psychological health negatively. The purpose of this study is to investigate the effects of Van earthquake on Posttraumatic Stress Disorder, Embitterment Disorder, Posttraumatic Growth, mourning process and show relationship between these variables. In addition sociodemographic variables such as gender, age, marital status, monthly income of individuals who have lived Van earthquake was compared with Posttraumatic Stress Disorder, Embitterment Disorder, Posttraumatic Growth and and Prolonged Grief Disorder. In this research 917 individuals that over 18 who have been victim of the 2011 Van Earthquake was taken with random sampling method from Van province and district of Erciş. Personal Information Form, Impact of Events Scale (IES-R), Posttraumatic Embitterment Disorder (PTED), Posttraumatic Growth Inventory (PTGI) and Prolonged Grief Disorder (PGD) scale were used as a data collection tools. IES-R, PTED, PTGI and PGD scales were correlated with some sociodemographic characteristics. IES-R and PTED, PTGI and PGD scale scores was positively and moderately correlated. Although the severity of embitterment and prolonged grief symptoms increased in individuals who had psychological trauma symptoms as a result of earthquake, there were also improvements in areas of posttraumatic growth, such as self-perception, philosophy of life, and relationship with others. As a result, the effects of traumatic experiences which are inevitable in our lives, can have negative consequences in the life of an individual, as well as positive results such as post-traumatic growth. The elements of posttraumatic growth should also be considered when working with traumatized individuals.

Key Words: Posttraumatic Stress Disorder, Embitterment Disorder, Posttraumatic Growth Inventory, Prolonged Grief Disorder

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR.....	xii

1.BÖLÜM.....	1

GİRİŞ.....	1

1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Tanımlar.....	5

2. BÖLÜM.....	6

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6

2.1. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB).....	6
2.1.1. Literatürde yapılmış TSSB ile ilgili araştırmalar.....	6
2.2. Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu (TSHKB).....	7
2.2.1. Literatürde TSHKB araştırma sonuçları.....	7
2.3. Uzamış Yas Bozukluğu (UYB).....	8
2.3.1. Literatürde UYB araştırma sonuçları.....	9
2.4. Travma Sonrası Büyüme (TSB).....	10
2.4.1. Literatürde TSB araştırma sonuçları.....	10

3. BÖLÜM	11
YÖNTEM	11
3.1. Araştırmanın Modeli	11
3.2. Evren ve Örneklem	11
3.3. Veri Toplama Araçları	12
3.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu.....	12
3.3.2. Olayların Etkisi Ölçeği (OEÖ-R).....	12
3.3.3. Uzamış Yas Bozukluğu Ölçeği (UYBÖ)	12
3.3.4. Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu Ölçeği (TSHKBÖ).....	13
3.3.5. Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE).....	13
3.4. Verilerin Toplanması.....	14
3.5. Verilerin Analizi	14
4.BÖLÜM	16
BULGULAR	16
5. BÖLÜM	51
TARTIŞMA	51
SONUÇ VE ÖNERİLER	59
KAYNAKÇA	65
EKLER	77
EK-1 AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	77
EK-2 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	78
EK-3 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	79
EK-4 OLAYLARIN ETKİSİ ÖLÇEĞİ.....	81
EK-5 UZAMIŞ YAS BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİ	82
EK-6 TRAVMA SONRASI HAYATA KÜSME BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİ.....	83
EK-7 TRAVMA SONRASI BÜYÜME ENVANTERİ.....	84
EK-7 ÖLÇEK İZİNLERİ	85

ÖZGEÇMİŞ.....	89
İNTİHAL RAPORU	90
ETİK KURUL RAPORU	91

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerin Dağılımı	17
Tablo 2. Katılımcıların Deprem Özelliklerinin Dağılımı	19
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyete Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	21
Tablo 4. Katılımcıların 2011 Van Depreminde Yaşadığı Yere Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması...	22
Tablo 5. Katılımcıların 2011 Van Depreminde Çalışma Durumlarına OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..	23
Tablo 6. Van Depremini Yaşayan Katılımcıların Aile Tiplerine Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..	24
Tablo 7. Katılımcıların Çocuklarının Olup Olmaması OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	25
Tablo 8. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre IES-R, TSHKB, TSBE Ve TSBE Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	26
Tablo 9. Van Depremi Yaşayan Katılımcıların Medeni Durumlarına OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması ...	28
Tablo 10. Katılımcıların Aylık Giderlerine Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	30
Tablo 11. Van Depremi Yaşayan Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	32
Tablo 12. Katılımcıların Aile Üyelerinde Kayıp Olup Olmamasına Göre UYB Ölçeği Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması	34
Tablo 13. Katılımcıların 2011 Van Depreminde Kayıp Olup Olmamasına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması.	35
Tablo 14. Katılımcıların Deprem Nedeni İle Evlerinde Maddi Hasarlarına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması.	36

Tablo 15. Katılımcıların Deprem Sırasında Bir Yerde Sıkışıp/Enkaz Altında Kalmasına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	37
Tablo 16. Katılımcıların 2011 Van Depremi Nedeni İle Yaralanmasına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması.....	38
Tablo 17. Katılımcıların 2011 Van Depreminde Birinin Bir Yerde Sıkışıp/Enkaz Altında Kalmasına Tanık Olmasına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	39
Tablo 18. Katılımcıların Deprem Sırasında Birisinin Yaralanmasına Tanık Olma Durumlarına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	40
Tablo 19. Katılımcıların Deprem Sırasında Birisinin Ölümüne Tanık Olma Durumlarına Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	41
Tablo 20. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Aile Üyelerinde Yaralanan Olma Durumuna Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	42
Tablo 21. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Yakın Aile Üyelerinde Yaralanan Olma Durumuna Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	43
Tablo 22. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Çok Yakın Aile Üyelerinde Yaralanan Olma Durumuna Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	44
Tablo 23. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Aile Üyelerinizde Ölen Olma Durumuna Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	45
Tablo 24. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Yakın Aile Üyelerinde Ölen Olma Durumuna Göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması	46

Tablo 25. Katılımcıların 2011 Van Deprem Nedeni İle Çok Yakın Aile Üyelerinde Ölen Olma Durumuna OEÖ-R, TSHKB, TSBE Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Karşılaştırılması**47**

Tablo 26. Van Depremi Yaşayan Katılımcıların OEÖ-R, TSHKB,TSBE Ve Alt Ölçekleri, UYB Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki**48**

KISALTMALAR

IES-R : Impact of Events Scale

OEÖ-R : Olayların Etkisi Ölçeği

PGD : Prolonged Grif Disorder

PTED : Posttraumatic Embitterment Disorder

PTGI : Posttraumatic Growth Inventory

SPSS : (Statistic Packets For Social Seciencies) Sosyal Araştırmalar İçin
İstatistiksel Program Paketi

TSBE : Travma Sonrası Büyüme

TSHKB : Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu

TSSB : Travma Sonrası Stres Bozukluğu

UYB : Uzamış Yas Bozukluğu

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Dünyada her yıl milyonlarca kişi doğal afetlerden fiziksel ve ruhsal olarak etkilenmektedir. Doğal afetlerden başta olan deprem kontrol edilemez, ansızın, şiddetli ve sadece kişiyi değil bir bütün olarak herkesi etkilediği için insan kaynaklı gerçekleşen travmalardan farklıdır. Bu araştırmanın temelinde 23.10.2011 tarihinde saat 13.41'de 7.2 şiddetinde meydana gelen Van depremi yer almaktadır. Deprem, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgesindeki illeri kapsayan geniş bir alanda hissedilmiştir. Van depreminde artçı depremle birlikte toplamda 644 ölü, 1966 yaralı ve 48.689 yıkık/ağır hasarlı bina tespit edilmiştir (Afad, 2011).

Depremde travmatik olaylara maruz kalan bireyler farklı tepkiler gösterebilmektedirler. Travmaya maruz kalan bazı bireyler birkaç hafta içerisinde buldukları yeni duruma alışarak, kendi düzenlerini kurar ve güçlüklerle başa çıkarken, bazı bireyler için zor süreç aylar bazende yıllar boyu devam eder. Bu farklılıklar cinsiyet, sosyoekonomik durum, sosyal destek, travmatik olayın çeşidi, şiddeti açısından olabileceğini çalışmalarla ortaya koyulmuştur. Travmatik olaylar bireylerin yaşamlarını tehdit unsuru oluşturan olaylardır. Bireylerin travmatik olayları doğrudan yaşamaları kadar, böyle bir duruma tanık olması olayların duygusal açıdan travmatik olmasına sebep olur. Travmatik olaylara verilen yanıtlar, tehlike, üzüntü gibi olumsuz duyguları içerir (Tedstone ve Tarrier, 2003). Travma sonrası stres bozukluğu, bir kişiyi bedensel olarak bir bütün halinde ve hayatını tehdit edecek unsurda olaya tanık olması veya bunu yaşamaları durumunda oluşan his ve düşüncelerinin bozulmasını ele alan psikiyatrik belirtileri göstermektedir (American Psychiatric Association APA, 2000).

Travma sonrası hayata küsme bozukluğunda (TSHKB) ise, kişinin yaşamını tehdit eden bir düzeyde olmayan olayı, rahatsızlığının sorumlusu olarak görmesi gibi bir durum söz konusudur. Kişiler, hayatlarında yaşamak istemedikleri olaylarla karşılaşabilmektedirler. Yaşamak istenmeyen söz konusu olaylardan etkilenme süresi ve etkilenme düzeyi kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Bazı bireyler bu olaylarla baş edip üstesinden gelmekte çok fazla güçlük yaşamazken, bazı bireyler bu durumun tam tersine, yaşadıkları olaylardan hayatlarını karartacak düzeyde etkilenebilmektedir. Travmatik yaşantılar; dünyayı neler olacağını tahmin etmesi güç, daha korku dolu bir yer haline getirmektedir (Linden, 2003). Hayata küsme bozukluğu olan bireylerde duygu karmaşası oldukça fazladır. Bireyler hastalık öncesinde yakınma ve semptomlarını açıklar fakat birey de muhtemel bir psikiyatrik bozukluk öyküsü olmayabilir (Hasanoğlu, 2008).

Kayıp yaşayan bireylerde yas, bireyin iç dünyasında oluşturduğu adaptasyon ve olgunlaşmasıdır. Bireyin kayıpları tahammül edilemeyecek boyutta önemli olursa, yas tutma dönemi patolojik yasa dönüşür. Kaza, özkıyım gibi şiddet nedeni içeren kayıplarda patolojik yas olma durumu yüksektir (Çevik, 2000).

İnsan travmatik bir olay yaşadıktan sonra hayata karşı bakış açıları değişkenlik gösterebilmektedir. Çevreye karşı tutumları, hayattan zevk alamama, bireylerin kendilerinde fiziksel ve ruhsal farklılıkları olabilir. Aynı zamanda travmatik olaylar sonrası olumsuz psikolojik sorunların yanı sıra olumlu değişimlerde olabileceği varsayılmaktadır (Bellizzi, ve Blank, 2006; Armstrong ve Shakespeare-Finch, 2011).

1.1. Problem Durumu

Türkiye birinci dereceden deprem bölgesi olmakla birlikte bireylerin hayatlarını tehdit eden beklenmedik olumsuz yaşam olayları arasında yer almaktadır. Deprem ile bireyin yaşamı tehdit altında bulunmakla beraber maddi kayıpların yanı sıra aile üyelerinin de kaybı yaşanabilmektedir. Bu yaşantılar kişinin hem fiziksel sağlığını hem de ruhsal dünyasını ciddi derecede olumsuz etkilemektedir. Travmanın ardından geçen süre uzasa da travmanın psikolojik etkileri sürmeye devam etmektedir (Kılıç ve Ulusoy, 2003).

Bireyler yaşadıkları travmadan sonra olaylara karşı çeşitli tepkiler verirler. Olaylara karşı bireyin işlevselliğini bozan duygusal ve fiziksel tepkiler, bir aydan sonraki zaman diliminde çeşitli değişkenlere bağlı olarak travma sonrası stres bozukluğuna (TSSB) sebebiyet vermektedirler (APA, 2013).

Kişiler yaşadıkları travmadan bir süre sonra hayata karşı bakış açıları değişmekte iken kişi yaşamını tehdit edici düzeyde olmayan durumu, rahatsızlığının sorumlusu olarak görmesi gibi bir durum söz konusu olmakla beraber bu durum travma sonrası hayata küsme bozukluğunda (TSHKB) olarak adlandırılır (Hasanoğlu, 2008). Aynı zamanda kaybı olan bireylerde yaşadıkları kayıptan sonra yas tutma dönemine, yaşamlarındaki değişikliğe psikolojik yanıt verme süreci girerler. Kişilerin yaşadığı olaydan veya kayıptan sonra karşılaşılabilecek olan yas normal hatta doğal bir tepki sürecidir (Clewel, 2004). Yaşanılan travmanın ardından sadece olumsuz değil, olumlu değişimler de olabileceğini öne sürülürken (Tedeschi ve Calhoun, 2004), bireyin yaşamında daha olumlu yönde işlevsellik göstermesi ve kendini daha iyi hissederek geleceğine yönelik adımlar atması travma sonrası büyüme olarak ele alınmaktadır (Joseph ve Linley, 2005; Tedeschi ve Calhoun, 2004).

Bu araştırma 2011 yılında yaşanan Van depremi sonucu travma sonrası stres, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve uzamış arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacı ile yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; 2011 yılında gerçekleşen Van depremini yaşamış bireylerde travma sonrası stres bozuklukları, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve yas süreci arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu sebeple; Van depremi yaşamış bireylerin deprem sürecindeki özelliklerini ve bu dönemde ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğunu açıklamak, hayata küsme tutumlarını değerlendirmek, travma sonrası büyüme düzeylerinde artma durumunu incelemek ve yas sürecinin uzun olduğunu aynı zamanda aralarındaki ilişkiyi belirlemek. Bu çalışmada öne sürülen alt amaçlar şunlardır;

- Van depremini yaşayan bireylerin sosyodemografik özellikleri ve olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği,

uzamış yas ölçeği, travma sonrası büyüme envanteri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- Katılımcıların deprem deneyimi özelliklerinin dağılımı ile değişkenler arasında ilişki var mıdır?
- Olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği, uzamış yas ölçeği, travma sonrası büyüme envanteri arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Doğal felaketler son yıllarda birçok kişinin ölümüne, yaralanmasına ve hayat şartlarının değişmesine neden olmuştur. Yaşam kayıpları ve zararlar değerlendirildiğinde deprem bu doğal felaketlerin içinde en yıkıcı olarak ön plandadır. Türkiye deprem açısından birinci deprem kuşağında yer almakta iken Van depremi yaşanan ilk ve son deprem olmayacaktır. Bu nedenlerden dolayı yıllardır deprem konusu araştırılmaya değer kılınmıştır ve bu alanda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada ise Van depremini yaşayan bireylerin travma sonrası stres bozukluğu, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve uzamış yas süreci arasındaki ilişki düzeyinin belirlenerek, gereken önlemlerin alınmasında ve bu doğrultuda travma sonrası büyüme düzeyini arttırmaya yönelik önerilerde bulunmak, bu çalışmanın temel önemi olarak görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kaçınılmaz bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, araştırmanın örneklemini Van depremini yaşayan Van merkez ve Erciş bölgesinde yaşayan bireylerle sınırlıdır. Veri toplama zamanı 22 Mayıs - 24 Haziran tarihler ile sınırlıdır. Araştırmada ele alınan psikolojik değişkenler, uygulanan ölçüm araçlarının güvenilirlik ve geçerlilik boyutlarıyla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Travma Sonrası Büyüme: Bireyin olumsuz bir durum veya olay karşısında olumlu bir büyüme yaşaması, sıkıntılarının ardından olumlu bir şey bulmak (Calhoun ve Tedeschi, 2006).

Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu (TSHKB): Patolojik düzeyde önemli ruhsal veya davranışların belirtilerini gelişimi ve uyumudur. Belirtilen Patolojik semptomlar günlük yaşamımızdaki deneyimlenen sıra dışı bir olaydan sonra gelişme durumu göstermektedir. Böyle bir durumu yaşayan kişi, bozukluğun sebebi olarak maruz kaldığı olayı görür. Birey maruz kaldığı olayı haksızlığa uğramak ve aşağılanmak olarak algılar. Yaşadığı duruma bireyin tepkisi hayata küskünlük, üzüntü, kederlenmek ve baş edemedegi için öfke duygusu şeklinde devam eder. Birey yaşadığı olay her aklına geldiğinde öfke ile şiddetli bir tepki verir (Linden, Baumann, Rotter ve Schippan, 2007).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB): DSM-IV'te, bireyin yaşadığı yüksek düzeyde travmatik stres oluşturan bir durumun ardından travmatik olayı sürekli yaşaması, yaşanan travmayı hatırlatan yer, olay ve etkenlerden uzak durması, duygusal davranışların kısıtlı olması ve aşırı uyarılan belirtiler ile giden dizi şeklinde tanımlanmıştır (DSM-IV, 1995).

Uzamiş Yas Bozukluğu: Bireylerin yaşadıkları kayıplardan yada olaylardan sonra 6 ay ve daha uzun bir sürede kendine gelememesi, fiziksel ve ruhsal halini toparlayamaması anlamına gelmektedir (Prigerson, Horowitz, Jacobs vd., 2009).

Yas: Yas, sevilen birinin yada bir nesnenin kaybı durumunda kişilerin vermiş oldukları tepkidir (Psikoloji Sözlüğü, 2005).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)

Travmatik olaylar bireylerin fiziksel bütünlüğünü, hayatını, çevresindeki bireyleri ve dünyayı tehdit eden olaylar olarak değerlendirilmektedir. TSSB bireyin çevresindeki birini kaybetmesi yada herhangi birinin ölümüne tanık olması, ciddi yaralanmalar, cinsel istismarlar, şiddet eylemlerine tanıklık ve bireylerin yakın derecedeki tanıdıklarının yaşadığı travmatik bir olayı öğrenme gibi olaylarla ortaya çıkabilmektedir. TSSB sonucunda travma yaşayan bireyin zihinlerine istemsiz bir şekilde gelebilmekte aynı zaman da bireyin yaşadığı olay rüyasına inikas edebilmekte, travmatik olay geri dönüş yoluyla devamlı yaşanabilmekte ve birey bunlara bağlı olarak travmatik olayı anımsatan düşünsel ve davranışsal tepkiler verilebilmektedir (APA, 2013).

2.1.1. Literatürde yapılmış TSSB ile ilgili araştırmalar

Araştırmalar doğrultusunda doğal felaketler, bireylerin yaşamlarını tehlike içerisinde bulunduran fiziksel, ruhsal sorunlar, ölüm ve enkaz altında kalma gibi olumsuz deneyimler yaşayan veya tanıklık etme durumunda travmatik olay kavramının kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Travma olayına maruz kalan bireylerin hayatlarında fiziksel, ruhsal ve sosyal yaşamlarında değişimler olmaktadır. Travma sonrası stres bozukluğu kavramı ortaya çıkmasından bugüne kadar literatürdeki araştırmalar eşliğinde gelişimini sürdürmektedir (Bolu, Erdem ve Öznur, 2014).

Yapılan araştırmalarda depremde en çok hasar görmüş bölgelerdeki bir okulda okuyan 2987 öğrencinin katılımı ile 420 öğrenciye TSSB tanısı konulurken erkek öğrenciler TSSB geliştirme kız öğrencilerden daha yatkın olduğu

saptanmıştır. Buna bağılı olarak depremden bir yıl sonra, ağır etkilenen bölgedeki üniversite öğrencilerinde TSSB oranı yüksek olduğunu göstermiştir (Fu, Chen, Wang vd., 2013).

Yapılan araştırmalar sonucunda, deprem yaşayan bireylerin TSSB düzeylerine bakıldığında yüksek olduğu belirtilmiştir (Zhang, Wang, Shi, Wang ve Zhang, 2012; Wang, vd., 2009). Yang vd. (2003) tarafından Tayvan'ın Chi-Chi şehrinde yaşayan depremden 6 ay sonra deprem sebebi ile kurulan hashanalerde tedavi gormekte olan bireylerin katılımı ile çalışma yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre katılan depremedelerin %11'inde TSSB belirtilerinin tamamının oluştuğu, %32'sinde ise kısmen belirtilerin oluştuğu belirtilmiştir.

2.2. Travma Sonrası Hayata Kúsme Bozukluğu (TSHKB)

Travma sonrası hayata kúsme bozukluğu 2003 yılında Alman Psikiyatrist Michael Linden tarafından ortaya çıkmıştır (Dobricki ve Maercker, 2010), Almanya Cumhuriyeti'nin dağılması sebebi ile Doğu Almanya'dan gelen göçmenlerin psikiyatri kliniklerine başvuruları neticesinde önerilen bir tanı olmuştur (Hasanoğlu, 2008). Linden, kliniğe başvuran kişilerin yaşadıkları sorunları tam anlamıyla karşılığı olmayan bir tanı olmadığı düşüncesinden dolayı böyle bir tanı önerisinde bulunmuştur (Linden, Baumann ve Schippan, 2004; Linden, 2003).

2.2.1. Literatürde TSHKB araştırma sonuçları

Travma sonrası hayata kúsme bozukluğu ile ilgili literatüre bakıldığında, Ünal ve ark. (2011) tarafından yapılan travma sonrası hayata kúsme bozukluğu ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Türkiye' de her alanda geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabilceği tespit edilmiştir (Ünal, Güney, Kartalçı ve Reyhani, 2011).

Yabancı literatüre bakıldığında özellikle tanı önerisinin sahibi olan Linden ve ekibi tarafından travma sonrası hayata kúsme bozukluğu tanısı almış bireylerin diğer psikiyatrik ve nöropsikiyatrik değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalara rastlanılmaktadır (Linden, Baumann, Rotter ve Schippan, 2008; Linden vd., 2007).

Linden ve arkadaşları travma sonrası hayata küsme bozukluğu, belirli bir uyum bozukluğu şeklidir ve posttraumatic embitterment disorder (PTED)'in tanı kriterlerini belirlemek ve standardize edilmiş bir tanıya izin veren standart bir araç geliştirmeyi planlamışlardır. Klinik olarak tanımlanmış 50 PTED hastasından ve diğer zihinsel bozukluğu olan 50 hastadan (N = 100), PTED için yarı standardize edilmiş bir görüşme kullanılarak elde edilmiş. Araştırmaların sonuçlarında PTED için tanısal görüşme, PTED'in standart bir tanısına izin verilmiştir (Linden, Baumann, Rotter ve Schippan, 2008).

2.3. Uzamış Yas Bozukluğu (UYB)

Günümüzde genel olarak yas, olası bir kayıp, başta sevilen veya kişiye yakın birinin ölümü sonrasında ortaya çıkan doğal bir tepki olarak değerlendirilmektedir. Yas dönemi, bir kayıp sonrası yas yaşayan kişiler kadar psikoloji alanındaki uzmanlar tarafından da sürekli yanlış anlaşılacak, psikolojik değerlendirilme döneminde gözden kaçırılmaktadır (Oates, 2003). Normal yas tepkileri kaybın yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkar. Yas sürecinin normal olarak yaşanmadığı zamanlarda bazen yas süresine karşı verilen tepkileri çok uzun süreli olarak gecikebilir. Gecikmiş yas tepkileri olduğu zaman, kayıp sonrası yas belirtilerinin görüldüğü ancak yaşayan belirtilerin yeterli düzeyde olmadığını gösterir (Stroebe, Schut ve Stroebe, 2007). Uzamış yas döneminde kişinin tepkisi, beklenen süreçten sonra ortaya çıkmasıdır ve normal olmayan davranışlar barındırmaz (Bonanno ve Kaltman, 2001). Yas süreci kişinin, nesnenin kaybı veya kayıp riski sonrası ortaya çıkar (Mestçioğlu ve Sorgun, 2003) ve her ilişkinin başlangıç evresi olduğu gibi ayrılıklar veya ölüm sonucu ile bitmektedir (Toth, Stockton ve Browne, 2000). Buna bağlı olarak her birey hayatı boyunca kayıplarla ve buna bağlı olarak yas ile karşılaşmaktadır. Yas sürecinde bireyler yaşadıkları duygu yoğunluğunu şiddetli ve uzun süreli acı olarak tanımlanmaktadır (Weiss, 2001).

2.3.1. Literatürde UYB araştırma sonuçları

Prigerson ve arkadaşları 1995 yılında yaptıkları kayıplardaki uyumsuzluk belirtilerini ölçmek için karmaşık yas envanteri adlı çalışmalarında 97 yaşlıdan, keder, depresyon ve diğer özelliklerini ölçen diğer raporlama ölçeklerinden elde edildi. Keşif faktörü analizleri, karmaşık yas envanterinin karmaşık bir

kederin altında yatan tek bir yapıyı ölçtüğünü göstermiş. Yüksek iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirlikleri, karmaşık yas envanterinin güvenilirliğinin bir kanıtı olarak belirtmişlerdir (Prigerson, Maciejewski, Reynolds vd., 1995). Aynı zamanda Çin' de yaşanan deprem sonrası Li, Chow ve Shi'nin 2015 yılında yaptıkları araştırmada Komplike Yas tanısı ile ilişkili bulguların desteklendiğini saptamışlardır.

Katherina Shear ve arkadaşları 2005 yılında yaptıkları çalışmada karmaşık yas tedavisinde rastgele bir deneme adlı çalışmalarında Yeni bir yaklaşımın, karmaşık yas tedavisinin etkinliğini standart bir psikoterapi (kişilerarası psikoterapi) ile karşılaştırırken 18 ile 85 yaşları arasında toplam 83 kadın ve 12 erkek katılımcı görev almış. Araştırma sonuçlarında Karmaşık yas tedavisi, kişilerarası psikoterapiye göre daha iyi bir tedavi olup, daha yüksek yanıt oranları ve daha hızlı yanıt süresi göstermiş (Shear, Frank, Houck ve Reynolds, 2005).

Melhem ve arkadaşları 2004 yılında Bir Meslek İntiharına Maruz Kalmış Ergenlerde Travmatik Yas adlı çalışmalarında travmatik yas ve depresyon ile travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlar. Çalışmaya toplamda 146 arkadaş ve 26 intihar mağduru tanıdığı katılmış.

Bireyler, intihardan 6, 12-18 ve 36 ay sonra görüşülmüş. 6 yıl sonra bir alt grup ile de görüşmüşler ve Karmaşık Yas Envanteri uygulanmış. Sonuç olarak Yetişkinlere benzer şekilde, ergenler de akran intiharına maruz kaldıktan sonra travmatik bir yas reaksiyonu yaşarlar. Klinisyenler, ergenler arasında travmatik yas reaksiyonlarının ortaya çıktığı ve bu reaksiyonları değerlendirme ve tedavi yaklaşımlarında bunları ele alma ihtiyacı konusunda uyarılmalıdır kanısına varmışlardır (Melhem, Day, Shear vd., 2004).

2.4. Travma Sonrası Büyüme (TSB)

Travma sonrası büyüme büyük bir yaşam olayı yada travmatik bir olayla mücadelenin bir sonucu olarak yaşanan olumlu bir değişimdir. Travma sonrası büyüme geniş çapta araştırmalar sonucunda travma sonrası olaylarda travma sonrası büyüme meydana gelebilir. Bireylerin hayatlarında zor olayların hepsi

çok yaygındır, ancak bu olayların etkileri mutlaka olumsuz değildir ve hatta gelişmiş benlik duygusu da içerebilir (Calhoun ve Tedeschi, 2004).

2.4.1. Literatürde TSB araştırma sonuçları

Kardaş ve Tanha'nın 2018 yılında yaptıkları bir çalışma da, Van depremine maruz kalmış 1059 üniversite öğrencisinin travma sonrası stres, travma sonrası büyüme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Travmatik olaylardan sonra bazı bireylerde kendilerini daha iyi ifade etmekte, karşılarındaki bireyleri daha iyi anlamaktadırlar. Kişiler yaşadıkları anın değerini fark ettiklerinde, küçük şeylerden de keyif alabildiklerini ve yaşamını daha basit ele aldıklarını belirtmektedirler. Çin'de yaşanan Sichuan depreminin 1 ay sonrasında ergenlerle yapılan çalışmada deprem öncesi özkıyım düşüncesinde olanların %57.4'ünün özkıyım düşüncelerde azalma gözlenmiştir (Yu, Lau, Zhang vd., 2010).

Nitel bir çalışmada çocuğunu kaybetmiş 30 ebeveyn üzerinden yapılan "anlam bulma", "hayatın yeniden yapılandırılması" konusunda temalar araştırılmış, anlam bulma konusunda en sık rastlanan temalar "hayatın ve ölümün anlamı" üzerine olmuş. Diğer yaygın cevaplar "ölümün biyolojik açıklaması" ve "ölümden sonra hayatın varlığı" üzerine saptanmıştır. Posttravmatik büyüme ile ilgili en sık rastlanan temalar kişisel gelişim, büyüme, daha hoşgörülü olma, kişisel potansiyelini geliştirme olarak bulunmuş (Bogensperger ve Lueger-Schuster, 2014).

Yakınını kaybeden 146 kişi üzerine yapılan bir çalışmada birinci derece yakınını kaybeden bireylerin ikinci dereceden yakınını ya da arkadaşını kaybedene göre daha fazla büyüme gösterdiği görülmüştür. Kayıp ne kadar büyük algılanıyorsa, büyümenin o kadar fazla olduğu bulunmuştur (Armstrong ve Shakespeare-Finch, 2011).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli Van depremini yaşamış bireylerin Travma Sonrası Stresini, Hayata Küsme Bozukluğunu, Travma Sonrası Büyümesini ve Uzamış Yas süreci arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Van depremini yaşamış bireylerden oluşmaktadır. Seçkisiz örneklem yöntemi kullanılarak Van depremi yaşamış bireyler çalışmaya alınmıştır. 2018 Van merkez nüfusu 472069 dur. %95 güven düzeyi ve %3 hata payı ile örneklem büyüklüğü 1064 olarak bulunmuştur. Çalışmada başlangıç noktaları şehirde randomize olarak belirlenecek sokaklardan, doğu, batı, kuzey ve güneye gidecek şekilde belirlenmiştir. Anket uygulamasına sokakların başlangıç noktalarından bir kare olacak şekilde yolun sağından ve en küçük numaradan başlanmıştır. Her üç evden biri çalışmaya alınmış ve sağa dönen ilk sokaktan dönülerek bir kare yapacak şekilde yön belirlenmiştir. Örneklem Van depremini yaşamış kişiler arasında cinsiyet sınırlandırılması olmadan o dönem genç yetişkin olan bireyler arasından çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 1080 kişiye ulaşılmıştır. Ancak analizlerde 163 kişi anketi eksik doldurduğu için analizler 917 kişi üzerinden yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu

Araştırmada verilmiş olan sosyo-demografik bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda bölüm birde katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu ve eğitim düzeylerini belirlemeye yönelik bazı sorular yer almaktadır (EK-3). Hazırlanan bu formda kişilerin kimlik bilgilerini açığa çıkaracak sorular sorulmasından kaçınılmıştır. Bölüm ikide 2011 yılı Van depremi sırasında olası yaşantıları belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından hazırlanmış sorulara yer verilmiştir.

3.3.2. Olayların Etkisi Ölçeği (OEÖ-R)

Olayların Etkisi Ölçeği, Weiss ve Marmar tarafından 1997’de, Amerikan Psikiyatri Birliği (1995) Posttravmatik Stres Bozukluğu ölçütlerine göre hazırlanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Çorapcıoğlu ve arkadaşları tarafından 2006 yılında uyarlanmıştır. Tüm gruplar için ölçeğin içtutarlılık katsayısı (Cronbach alpha) 0.94 olarak bulunmuştur. 22 maddeden oluşan, 5’li noktalı likert tipli bir ölçektir ve “Hiç katılmıyorum”, “Çok az katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Çok katılıyorum”, “Tamamen katılıyorum” şeklinde cevaplanır. Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonuçlarına göre ölçeğe ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,89 hesaplanmıştır.

3.3.3. Uzamış Yas Bozukluğu Ölçeği (UYBÖ)

Ölçeği hem Uzamış Yas Bozukluğu tanısını belirlemek için bir tanılama aracı olarak hem de Uzamış Yas şiddetini ölçmek için liket tipi bir ölçek olarak kullanılabilir. Prigerson’un öncülük ettiği ve araştırmacı arkadaşları tarafından yas belirtilerini ölçmek üzere geliştirilen ve daha önceden Karmaşık Yas Envanteri (Inventory of Complicated Grief) olarak adlandırılan ölçek (Prigerson vd., 1995; Prigerson ve Jacobs, 2001), Uzamış Yas Bozukluğu tanısını alarak Uzamış Yas Bozukluğu Ölçeği adını almıştır. Ölçeğin türkçe uyarlamasını İlgin Gökler Danışman ve arkadaşları tarafından çevrilmiştir. Türkçe formunun datek faktörlü olduğunu göstermiştir. Yani 11 madde tek bir alt boyutta toplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (cronbach alpha) .90 bulunmuştur. Eğer Uzamış Yas Bozukluğu’nu tanılamak için kullanılacaksa 13 maddenin tamamı uygulanır (Tercihen yüz yüze

görüşmelerle). Eğer amaç tanılama değil de Uzamış Yas belirti şiddetini ölçen bir ölçüm olarak kullanmaksa o zaman 3. ve 13. maddeler çıkarılarak likert tipi 11 madde kullanılır. Kişiler bu 11 maddeyi self-report olarak doldurabilir. Maddeler 1 ve 5 arasında puanlar verilir (Hiç = 1, Çok az = 2, Biraz = 3, Çok = 4, Oldukça çok = 5). Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonuçlarına göre ölçeğe ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,81 hesaplanmıştır.

3.3.4. Travma Sonrası Hayata Küsmeye Bozukluğu Ölçeği (TSHKBÖ)

Travma Sonrası Hayata Küsmeye Bozukluğu Ölçeği (TSHKB ölçeği), Michael Linden, Kai Baumann, Barbara Lieberei ve Max Rotter tarafından 2009 yılında olumsuz olaylara karşı geliştirilen hayata küskünlük boyutunu ve özelliklerini ölçmek üzere, kliniğe alınan hastaların belirtileri esas alınarak geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik çalışması ve Türkçe uyarlaması Ünal ve arkadaşları tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Travma sonrası hayata küsmeye bozukluğu ölçeği 19 maddeden oluşan, 5'li noktalı likert tipli bir ölçektir ve "Hiç katılmıyorum", "Çok az katılıyorum", "Kısmen katılıyorum", "Çok katılıyorum", "Tamamen katılıyorum" şeklinde cevaplanır. Puan yükseldikçe patolojinin arttığını göstermektedir. Ünal ve arkadaşlarının 1333 kişinin katılımıyla dört farklı örnekleme uyguladığı Travma sonrası hayata küsmeye bozukluğu ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0.93, test-tekrar test güvenilirliği 0.93 normal popülasyonda 0.97, güvenilir katsayısı 0.89 olarak oldukça yüksek bir güvenilirlik düzeyinde bulunmuştur. Yapılan güvenilirlik geçerlik çalışmalarının sonucunda yaşanan travmatik olaylara karşı Travma sonrası hayata küsmeye bozukluğu ölçeğinin kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir araç olduğu bulunmuştur (Ünal vd., 2011). Araştırmacı tarafından TSHKB Ölçeği iç tutarlılığının oldukça iyi olduğunu gösteren iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır.

3.3.5. Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE)

Travma Sonrası Büyüme Ölçeği 1996 yılında Tedeschi ve arkadaşları tarafından 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin türkçe uyarlaması Kağan ve arkadaşları tarafından 2012 yılında uyarlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (cronbach alpha) .92 bulunmuştur. Maddeler 0 ve 5 arasında puanlar verilir (Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi hiçbir şekilde yaşamadım = 0, Çok az bir düzeyde = 1, Bir miktar = 2, Orta düzeyde = 3, Oldukça fazla = 4, Stresli

olay(lar) sonucu bu değişimi çok büyük lde yaşadım. = 5). Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonuçlarına göre ölçeğe ilişkin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,81 hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Van depremini yaşayan bireyler tarafından elde edilmiştir. Verilerin toplanma sürecinde gönüllülük esası göz önünde bulundurulmuştur. Uygulama öncesinde katılımcılara veri toplama araçları ve çalışmanın amacı hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın gizlilik esasına uygun bir şekilde yürütüldüğü hakkında bilgi verilmiştir. Ölçekler katılımcılara araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 21 programı kullanılarak analiz yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Normallik testi ile kolmogorov-smirnov değerlerine bakılmıştır ve verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p \leq 0,05$). Buna göre araştırmaya katılan bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aylık gelir gibi tanıtıcı özellikleri frekans analizi kullanılarak belirlenmiş olup, bulgular frekans dağılım tabloları ile gösterilmiştir. Van depremi yaşayan bireylerin cinsiyete, yaşlarına, depremdeki çalışma durumlarına, birlikte yaşadıkları aile tiplerine, aile üyelerinde kayıplarının olup olmaması gibi durumlara göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t test kullanılmıştır. Deprem yaşayan bireylerin eğitim durumlarına, medeni durumlarına, aylık giderlerine, yaş aralıklarına göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların ölçek puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

	Kurtosis	Skewness	Kolmogorov-Smirnov z	P
OEÖ-R	-0,508	0,077	0,050	0,000**
TSHKB	-0,455	-0,046	0,050	0,000**
TSBE	0,295	-0,289	0,043	0,000**
TSBE Benlik	0,093	-0,316	0,035	0,000**
Algısında Değişim				
TSBE Yaşam	-0,557	-0,220	0,051	0,000**
Felsefesinde				
Değişim				
TSBE Başkalarıyla	-0,563	-0,192	0,048	0,000**
ilişki				
UYB	0,563	-0,067	0,035	0,191

**p<0,001

İlgili literatür incelendiğinde değişkenlerin basıklık çarpıklık değerlerine ilişkin sonuçların +1.5 ile -1.5 (Tabachnick ve Fidell, 2013), +2.0 ile -2.0 (George, ve Mallery, 2010) arasında olması normal dağılım olarak kabul edilmektedir. Büyük sayılar kanunu ve merkezi limit teoremine göre örneklem olarak (N=917) yeterli seviyede olmasından dolayı dağılımın normal olduğu varsayılarak analizlere devam edilmiştir (Harwiki, 2013; İnal ve Günay, 1993; Johnson ve Wichern, 2002).

4.BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle Van depremine maruz kalmış bireylerden uygulanan ölçeklerden alınan puanlara ilişkin betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Daha sonra sıra ile katılımcıların, travma sonrası stres bozukluğu, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılaşmasına ve yas sürecine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 1.*Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerin dağılımı*

		n	%
Cinsiyet	Kadın	506	55,2
	Erkek	411	44,8
Yaş	18-24	216	20,1
	25-35	285	31,1
	36-45	199	21,6
	46 ve üzeri	217	27,2
Eğitim	Okul bitirmedi	43	4,7
	İlkokul	77	8,4
	Ortaokul	94	10,3
	Lise	434	47,3
	Üniversite ve üzeri	269	29,3
Medeni Durum	Evli	406	44,3
	Nişanlı	43	4,7
	Bekar	382	41,7
	Boşanmış	31	3,4
	Eş vefat	55	6,0
2011 Van depremi yaşadığı yer	Köy	189	20,6
	Şehir	728	79,4
Çalışma	Çalışıyor	437	47,7
	Çalışmıyor	480	52,3
Aile Tipi	Geniş aile	294	32,1
	Çekirdek aile	623	67,9
Çocuk	Var	459	50,1
	Yok	458	49,9
Çocuk sayısı	1-2	238	51,2
	3-5	169	36,4
	6 ve üzeri	58	12,4
Aylık gelir	2020 ve altı	255	27,8
	2500-3500	225	24,5
	3501-4500	170	18,5
	4501-5000	120	13,1
	5001 ve üzeri	917	16,0

Tablo 1. incelendiğinde araştırma kapsamında çalışmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin %55,2'si kadın ve %44,8'i erkektir. %51,1'i 18-24 yaş grubunda, %31,1'i 25-35 yaş grubunda, %21,6'sı 36-45 yaş grubunda ve %27,2'si 46 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %4,7'si okul bitirmedi, %8,4'ü ilkokul, %10,3'ü ortaokul iken çoğunluk olarak %47,3'nün lise ve %29,3'nün üniversite ve üzeri olduğu belirlenmiştir. %44,3'nün evli, %4,7'sinin nişanlı, %41,7'sinin bekar, %3,4'nün boşanmış ve %6'sının eşi vefat etmiştir. %20,6'sı köyde yaşamakta iken %79,4'ü şehirde yaşamaktadır. %47,7'si çalışmakta iken %52,3'ü çalışmamaktadır. Bireylerin %32,1'i geniş aile ile yaşamakta, %67,9'u çekirdek aile ile yaşamaktadır. Katılımcıların %50,1'nin çocuğu var. %51,2'sinin çocuk sayısı 1-2 arasında, %36,4'nün 3-5 arasında çocuğu olduğu ve %12,4'nün 6 ve üzeri çocuğa sahip olduğu belirtilmiştir. %27,8'nin aylık gelirlerinin 2020 ve altı, %24,5'nin 2500-3500 arası, %18,5'nin 3501-4500 arası, %13,1'nin 4501-5000 arası ve %16'sının 5001 ve üzeri olduğu saptanmıştır. Örneklemin yarısı (%52,3) 3500 ve altı gelir düzeyine sahiptir.

Tablo 2.*Katılımcıların deprem deneyimi özelliklerinin dağılımı*

	Hayır n(%)	Evet n(%)
Depremde evde hasar	229 (32,6)	618 (67,4)
Bir yerde sıkışma / enkaz altında kalma	647 (70,6)	270 (29,4)
Deprem nedeni ile yaralanma	613 (66,8)	304 (33,2)
Depremde birisinin sıkışma / enkaz altında kalmasına tanık olma	441 (48,1)	476 (51,9)
Birisinin yaralanmasına tanık olma	428 (46,7)	489 (53,3)
Birisinin ölmesine tanık olma	588 (64,1)	329 (35,9)
Depremde nedeniyle aile üyelerinin yaralanması	598 (65,2)	319 (34,8)
Deprem nedeniyle yakın aile üyelerinin yaralanması	699 (76,2)	218 (23,8)
Deprem nedeniyle çok yakın aile üyelerinin yaralanması	787 (85,8)	130 (14,2)
Depremde nedeniyle aile üyelerinin gibi ölmesi	711 (77,5)	206 (22,5)
Deprem nedeniyle yakın aile üyelerinin ölmesi	776 (84,6)	141 (15,4)
Deprem nedeniyle çok yakın aile üyelerinin ölmesi	817 (89,1)	100 (10,9)

Aile üyesi: amca, dayı, teyze, hala; Yakın aile üyesi: kardeş, anne, baba; Çok yakın aile üyesi: eş, çocuk, torun

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların deprem özelliklerinin dağılımı verilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin %67, 4'nün depremde evlerinde hasar var iken %32, 6'sının evinde hasar yoktur. %29, 4'ü bir yerde sıkışıp enkaz altında kalmış iken %70, 6'sı bir yerde sıkışıp enkaz altında kalmamıştır. %33, 2'si deprem nedeni ile yaralanma %66, 8'i deprem nedeni ile yaralanmamıştır. %51, 9'u depremde birisinin sıkışma veya enkaz altında kalmasına tanık olmakta iken %48, 1'i depremde birisinin sıkışma veya enkaz altında kalmasına tanık olmamıştır.

Katılımcıların %53, 3'ü birisinin yaralanmasına tanık iken %46, 7'si birisinin yaralanmasına tanık olmamıştır. %35, 9'u birisinin ölmesine tanık iken %64, 1'i birisinin ölmesine tanık olmamıştır. %34, 8' si deprem nedeni ile aile üyesinde yaralanma var iken %65, 2'si deprem nedeni ile aile üyesinde yaralanma yoktur. %23, 8'i deprem nedeni ile yakın aile üyesinde yaralanma var iken %76, 2'sinde deprem nedeni ile aile üyesinde yaralanma yoktur. %14, 2'i deprem nedeni ile çok yakın aile yaralanma var iken %85, 8'sinde deprem nedeni ile çok yakın aile yaralanma yoktur. %22, 5'i deprem nedeni ile aile üyesinde ölen var iken %77, 5'i deprem nedeni ile aile üyesinde ölen yoktur. %15, 4'ü deprem nedeni ile yakın aile üyesinde var iken %84, 6'sında deprem nedeni ile yakın aile üyesinde ölen yoktur. %10, 9'u deprem nedeni ile çok yakın aile üyesinde ölen var iken %89, 1'inde deprem nedeni ile çok yakın aile üyesinde ölen yoktur.

Tablo 3.

Katılımcıların cinsiyete göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği ortalama puanlarının karşılaştırması

	Cinsiyet	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Kadın	506	37,16	17,24	-0,555	0,579
	Erkek	411	37,80	17,65		
TSHKB	Kadın	501	33,39	16,39	-1,343	0,179
	Erkek	404	34,83	15,59		
TSBE	Kadın	504	57,23	17,76	-0,554	0,580
	Erkek	406	57,92	19,49		
TSBE Benlik Algısında Değişim	Kadın	506	29,58	9,47	-0,273	0,785
	Erkek	410	29,41	9,76		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Kadın	505	15,60	6,36	-0,443	0,658
	Erkek	410	15,79	6,80		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Kadın	505	12,05	5,48	-1,668	0,096
	Erkek	407	12,69	6,02		
UYB	Kadın	267	33,54	9,02	-0,373	0,710
	Erkek	229	33,24	8,97		

Tablo 3' de Van depremi yaşayan bireylerin cinsiyetlerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan, TSBE alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t test sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyete göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Her iki cinsiyet ölçeklerden benzer puanı almıştır.

Tablo 4.

Katılımcıların 2011 Van depreminde yaşadığı yere göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	2011 Van depreminde yaşadığı yer	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Köy	189	39,97	17,38	2,236	0,026*
	Şehir	728	36,80	17,38		
TSHKB	Köy	186	36,58	14,08	2,669	0,008*
	Şehir	719	33,37	16,46		
TSBE	Köy	186	57,04	17,37	-0,406	0,684
	Şehir	724	57,66	18,84		
TSBE Benlik Algısında	Köy	189	28,06	8,96	-2,332	0,020*
	Şehir	727	29,89	9,73		
TSBE Yaşam Felsefesinde	Köy	188	15,95	6,11	0,593	0,553
	Şehir	727	15,62	6,67		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Köy	187	13,02	5,41	1,844	0,065
	Şehir	725	12,16	5,80		
UYB	Köy	126	33,38	8,65	-0,038	0,970
	Şehir	370	33,41	9,12		

* $p \leq 0,05$

Katılımcılara uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda 2011 Van depreminde yaşadığı yere göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırıldığında OEÖ-R ($p=0,026$), TSHKB ($p=0,008$) ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısı ölçeği ($p=0,020$), puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Köyde yaşayanların OEÖ-R ve TSHKB puanları şehirde yaşayanlara göre yüksek bulunmuştur. TSBE alt ölçeklerinden olan benlik algısı puan ortalamaları ise şehirde yaşayanlarda yüksektir.

Tablo 5.

Katılımcıların 2011 Van depreminde çalışma durumlarına OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Çalışma Durumları	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Çalışıyor	437	37,60	17,93	0,255	0,799
	Çalışmıyor	480	37,30	16,96		
TSHKB	Çalışıyor	430	33,83	15,69	-0,355	0,723
	Çalışmıyor	475	34,21	16,38		
TSBE	Çalışıyor	434	57,93	19,07	0,611	0,541
	Çalışmıyor	476	57,18	18,06		
TSBE Benlik	Çalışıyor	437	29,26	9,84	-0,753	0,452
Algısında Değişim	Çalışmıyor	479	29,73	9,38		
TSBE Yaşam	Çalışıyor	437	16,21	6,58	2,306	0,021*
Felsefesinde	Çalışmıyor	478	15,21	6,51		
Değişim						
TSBE Başkalarıyla ilişki	Çalışıyor	434	12,52	5,77	0,941	0,347
	Çalışmıyor	478	12,16	5,70		
UYB	Çalışıyor	226	34,26	9,34	1,939	0,053
	Çalışmıyor	270	32,69	8,64		

* $p \leq 0,05$

Katılımcılara uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda 2011 Van depreminde çalışma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Her iki çalışma durumu ölçeklerden benzer puanı almıştır. TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesi değişim ölçeği ($p = 0,021$), puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Van depremi yaşayan çalışan bireylerde TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6.

Van depremini yaşayan katılımcıların birlikte yaşadıkları aile tiplerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Aile tipi	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Geniş aile	294	39,07	17,62	1,941	0,053
	Çekirdek aile	623	36,68	17,29		
TSHKB	Geniş aile	291	35,65	16,15	2,095	0,036*
	Çekirdek aile	614	33,27	15,95		
TSBE	Geniş aile	289	58,45	19,13	1,011	0,312
	Çekirdek aile	621	57,11	18,27		
TSBE Benlik	Geniş aile	293	29,74	9,67	0,496	0,620
Algısında Değişim	Çekirdek aile	623	29,40	9,57		
TSBE Yaşam	Geniş aile	292	15,80	6,84	0,367	0,714
Felsefesinde	Çekirdek aile	623	15,63	6,42		
Değişim						
TSBE Başkalarıyla ilişki	Geniş aile	291	12,81	5,95	1,719	0,086
	Çekirdek aile	621	12,11	5,62		
UYB	Geniş aile	182	33,60	9,65	0,382	0,703
	Çekirdek aile	314	33,28	8,60		

* $p \leq 0,05$

Tablo 6' da Van depremi yaşayan bireylerin birlikte yaşadıkları aile tiplerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan, TSBE alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem t test sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların birlikte yaşadıkları aile tiplerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puanları, TSBE alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırıldığında TSHKB ($p=0,036$) puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Geniş aile olanların TSHKB ölçeği puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7.

Katılımcıların çocuklarının olup olmaması OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Çocuk	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Var	459	39,85	17,81	4,220	0,000*
	Yok	458	35,03	16,70		
TSHKB	Var	449	34,71	16,63	1,250	0,212
	Yok	456	33,37	15,44		
TSBE	Var	453	58,57	19,68	1,673	0,095
	Yok	457	56,51	17,30		
TSBE Benlik	Var	458	29,97	10,23	1,467	0,143
Algısında Değişim	Yok	458	29,04	8,91		
TSBE Yaşam	Var	457	15,81	6,84	0,578	0,564
Felsefesinde	Yok	458	15,56	6,27		
Değişim						
TSBE Başkalarıyla	Var	455	12,75	5,96	2,178	0,030*
ilişki	Yok	457	11,92	5,47		
UYB	Var	256	35,45	8,88	5,386	0,000*
	Yok	240	31,22	8,61		

*p≤0,05

Katılımcılara uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda birlikte çocuklarının olup olmaması göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ve UYB ortalama puanlarının karşılaştırıldığında OEÖ (p=0,000), TSBE alt ölçeklerinden başkalarıyla ilişki (p=0,030) ve UYB (p=0,000) puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Çocukların olup olmamasına göre çocuğu olanlarda TSBE başkalarıyla ilişki alt ölçeği ve UYB ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 8.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Eğitim durumu	n	\bar{x}	s	f	p
OEÖ-R	Okul bitirmedi	43	41,37	20,304	2,806	0,025*
	İlkokul	77	40,98	20,078		
	Ortaokul	94	39,70	17,366		
	Lise	434	37,28	16,236		
	Üniversite ve üzeri	269	35,27	17,765		
TSHKB	Okul bitirmedi	42	37,11	17,322	1,823	0,122
	İlkokul	76	37,73	15,981		
	Ortaokul	90	34,65	16,538		
	Lise	430	33,65	15,422		
	Üniversite ve üzeri	267	32,91	16,592		
TSBE	Okul bitirmedi	43	54,95	19,674	0,930	0,446
	İlkokul	75	59,05	19,208		
	Ortaokul	93	58,18	20,626		
	Lise	431	56,62	16,485		
	Üniversite ve üzeri	268	58,79	20,474		
TSBE Benlik Algısında Değişim	Okul bitirmedi	43	27,93	9,181	1,428	0,219
	İlkokul	77	30,41	10,423		
	Ortaokul	93	29,45	11,037		
	Lise	434	28,95	8,742		
	Üniversite ve üzeri	269	30,42	10,176		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Okul bitirmedi	43	14,60	7,267	1,192	0,313
	İlkokul	76	15,44	6,674		
	Ortaokul	94	15,77	6,971		
	Lise	433	15,41	6,148		
	Üniversite ve üzeri	269	16,34	6,893		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Okul bitirmedi	43	12,41	6,619	0,777	0,540
	İlkokul	76	13,19	5,831		
	Ortaokul	94	12,79	6,011		
	Lise	431	12,26	5,196		
	Üniversite ve üzeri	268	12,04	6,278		
UYB	Okul bitirmedi	26	33,50	8,998	1,088	0,362
	İlkokul	51	35,72	8,685		
	Ortaokul	60	32,35	10,283		
	Lise	237	33,20	8,981		
	Üniversite ve üzeri	122	33,33	8,453		

*p≤0,05

Van depremini yaşıyan bireylerde eğitim durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde Katılımcıların eğitim durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R ($p=0,025$), ortalama aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında okulu bitirmeyen bireylerde OEÖ-R puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Tukey ile yapılan ileri incelemede bir fark bulunamamıştır.

Tablo 9.

Van depremi yaşayan katılımcıların medeni durumlarına OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Medeni Durum	n	\bar{x}	s	f	p	Fark (tukey)
OEÖ-R	Evli	406	37,48	17,89	23,248	0,000**	1-3,4,5
	Nişanlı	43	41,98	18,33			2-3,5
	Bekar	382	33,80	16,23			3-1,2,4,5
	Boşanmış	31	50,90	13,95			1-4
	Eş vefat	55	51,42	10,42			5-1,2,3
TSHKB	Evli	397	33,21	17,07	6,678	0,000**	1-5
	Nişanlı	42	36,78	12,43			-
	Bekar	381	32,80	15,63			3-4,5
	Boşanmış	31	41,12	12,40			4-3
	Eş vefat	54	42,62	11,41			5-1,3
TSBE	Evli	400	58,13	20,58	3,171	0,013*	-
	Nişanlı	43	55,27	19,07			-
	Bekar	381	55,87	17,03			-
	Boşanmış	31	64,25	11,36			-
	Eş vefat	55	62,78	13,67			-
TSBE Benlik Algısında Değişim	Evli	405	30,09	10,73	1,700	0,148	-
	Nişanlı	43	27,25	9,05			-
	Bekar	382	28,89	8,75			-
	Boşanmış	31	31,22	7,58			-
	Eş vefat	55	30,27	7,28			-
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Evli	404	15,47	6,95	5,132	0,000**	1-4,5
	Nişanlı	43	15,65	6,58			-
	Bekar	382	15,24	6,32			3-4,5
	Boşanmış	31	18,87	4,24			4-1,3
	Eş vefat	55	18,58	5,08			5-1,3
TSBE Başkalarıyla İlişki	Evli	402	12,52	6,12	2,953	0,019*	-
	Nişanlı	43	12,37	5,78			-
	Bekar	381	11,75	5,44			-
	Boşanmış	31	14,16	4,86			-
	Eş vefat	55	13,92	5,73			-
UYB	Evli	207	34,01	8,96	15,970	0,000**	1-3,5
	Nişanlı	21	32,76	9,15			2-5
	Bekar	203	30,68	8,50			3-1,4,5
	Boşanmış	20	38,85	7,49			4-3
	Eş vefat	45	40,75	5,94			5-1,2,3

*p≤0,05 **p<0,001

Van depremini yaşıyan bireylerde medeni durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde Katılımcıların medeni durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R ($p=0,000$), TSHKB ($p=0,000$), TSBE ($p=0,013$), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ($p=0,000$) ve başkalarıyla ilişki ($p=0,019$), UYB ($p=0,000$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında eş vefat olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, ve UYB puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Medeni durumları boşanmış olan bireylerde TSBE ve alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim, başkalarıyla ilişki puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

İstatistiksel farkın hangi medeni durumları arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey testi ile yapılan analizde, OEÖ-R ölçeği toplam skorlarının medeni durum olarak evli ($x=37,48$) ile bekar ($x=33,80$), boşanmış ($x=50,90$), eşvefat ($x=51,42$) ve medeni durumu nişanlı ($x=41,98$) ile bekar ($x=33,80$), boşanmış ($x=50,90$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$).

Bireylerin TSHKB ölçeğinde medeni durumlarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında evli ($x=33,21$) ile eşvefat ($x=42,62$); bekar ($x=32,80$) ile boşanmış ($x=41,12$), eşvefat ($x=42,42$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$).

Katılımcıların TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim alt ölçeğinde medeni durumlarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında medeni durumu evli ($x=15,47$) ile boşanmış ($x=18,87$), eşvefat ($x=18,58$); bekar ($x=15,24$) ile boşanmış ($x=18,87$), eşvefat ($x=18,58$) olan bireyler arasında bir fark bulunmuştur($p<0,05$). Aynı zamanda UYB ölçeğinde medeni durumlarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında medeni durumu evli ($x=34,01$) ile bekar ($x=30,68$), eşvefat ($x=40,75$); nişanlı ($x=32,76$) ile eşvefat ($x=40,75$); bekar ($x=30,68$) ile boşanmış ($x=38,85$) olan bireyler arasında bir fark bulunmuştur($p<0,05$).

Tablo 10.

Katılımcıların aylık gelirlerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Aylık gelir	n	\bar{x}	s	f	p	Fark (tukey)
OEÖ-R	2020 ve altı	255	35,56	18,52			1,4
	2500-3500	225	36,88	17,16			2,4
	3501-4500	170	35,80	16,70	4,563	0,001**	3,4
	4501-5000	120	42,99	16,54			4-1,2,3
	5001 ve üzeri	147	38,95	16,50			-
TSHKB	2020 ve altı	250	33,36	16,38			-
	2500-3500	223	32,83	16,80			-
	3501-4500	168	32,48	15,17	2,749	0,027*	-
	4501-5000	120	37,40	15,24			-
	5001 ve üzeri	144	36,09	15,52			-
TSBE	2020 ve altı	254	55,66	18,42			-
	2500-3500	222	58,41	19,19			-
	3501-4500	169	55,76	18,26	2,093	0,080	-
	4501-5000	119	59,71	18,40			-
	5001 ve üzeri	146	59,75	17,92			-
TSBE Benlik Algısında Değişim	2020 ve altı	255	28,58	9,83			-
	2500-3500	255	29,93	9,85			-
	3501-4500	169	29,15	9,29	1,226	0,298	-
	4501-5000	120	30,03	9,63			-
	5001 ve üzeri	147	30,48	9,08			-
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	2020 ve altı	255	15,20	6,47			-
	2500-3500	224	15,92	6,42			-
	3501-4500	170	14,76	6,51	2,438	0,046*	-
	4501-5000	120	16,62	6,58			-
	5001 ve üzeri	146	16,49	6,81			-
TSBE Başkalarıyla ilişkisi	2020 ve altı	254	11,91	5,63			-
	2500-3500	223	12,52	6,08			-
	3501-4500	170	11,79	5,62	1,632	0,164	-
	4501-5000	119	13,18	5,55			-
	5001 ve üzeri	146	12,74	5,59			-
UYB	2020 ve altı	151	31,82	8,78			1,4
	2500-3500	111	32,48	9,19			2,4
	3501-4500	81	33,81	8,47	3,805	0,005**	-
	4501-5000	75	36,23	8,65			4,2
	5001 ve üzeri	78	34,65	9,33			-

*p≤0,05 **p<0,001

Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların aylık giderlerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE

toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R ($p=0,001$), TSHKB ($p=0,027$), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ($p=0,046$) ve UYB ($p=0,005$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların OEÖ-R ölçeğinde Tukey ile yapılan ileri incelemede aylık giderlerine bakıldığında 4501-5000 aylık gidere sahip bireylerin 2020 ve altı arasında, 2500-3500 ve 3501-4500 aylık gidere sahip bireyler arasında bir fark bulunmuştur.

İstatistiksel farkın hangi aylık gelirler arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey testi ile yapılan analizde, OEÖ-R ölçeği toplam skorlarının aylık gelir olarak 4501-5000 ($x=36,23$) ile 2020 ve altı ($x=35,56$), 2500-3500 ($x=36,88$), 3501-4500 ($x=35,80$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$).

Bireylerin UYB ölçeğinde aylık gelirlerine bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında 4501-5000 ($x=42,99$) ile 2020 ve altı ($x=31,82$), 2500-3500 ($x=32,48$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$).

Tablo 11.

Van depremi yaşayan katılımcıların yaş aralıklarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Yaş Aralıkları	n	\bar{x}	s	f	p	Fark (tukey)
OEÖ-R	18-24	216	34,56	17,22	5,393	0,001*	1-4
	25-35	285	36,90	17,20			2,4
	36-45	199	37,33	17,23			-
	46 ve üzeri	217	41,13	17,56			4,-1,2
TSHKB	18-24	216	32,00	15,66	3,715	0,011*	1-4
	25-35	281	33,53	16,73			-
	36-45	195	33,78	16,60			-
	46 ve üzeri	213	37,00	14,63			4-1
TSBE	18-24	215	56,21	16,91	1,548	0,201	-
	25-35	284	58,61	19,90			-
	36-45	198	55,96	19,37			-
	46 ve üzeri	213	58,90	17,34			-
TSBE Benlik Algısında Değişim	18-24	216	29,19	8,93	1,288	0,277	-
	25-35	285	30,30	10,10			-
	36-45	199	28,63	10,05			-
	46 ve üzeri	216	29,59	9,11			-
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	18-24	216	15,04	6,28	2,674	0,046*	-
	25-35	285	15,98	6,66			-
	36-45	198	15,06	6,80			-
	46 ve üzeri	216	16,52	6,39			-
TSBE Başkalarıyla İlişki	18-24	215	12,01	5,42	0,686	0,560	-
	25-35	284	12,29	6,28			-
	36-45	199	12,26	5,67			-
	46 ve üzeri	214	12,79	5,33			-
UYB	18-24	117	30,08	8,03	10,55	0,000*	1-3,4
	25-35	139	32,81	9,27			0
	36-45	103	34,47	8,99			3,1
	46 ve üzeri	137	36,05	8,58			4-1,2

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların yaş aralıklarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R

($p=0,001$), TSHKB ($p=0,011$), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ($p=0,046$) ve UYB ($p=0,000$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların OEÖ-R ölçeğinde yaş aralıklarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında 46 ve üzeri yaş aralığındaki bireylerin 18-24 ve 25-35 yaş aralığındaki bireyler arasında bir fark bulunmuştur. Bireylerin TSHKB ölçeğinde yaş aralıklarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında 46 ve üzeri yaş aralığındaki bireylerin 18-24 yaş aralığındaki bireyler arasında bir fark bulunmuştur. Aynı zamanda UYB ölçeğinde yaş aralıklarına bakıldığında tukey ile yapılan ileri inceleme sonuçlarında 46 ve üzeri yaş aralığındaki bireylerin 18-24, 25-35, 36-45 yaş aralığındaki bireyler arasında bir fark bulunmuştur.

Tablo 12.

Katılımcıların aile üyelerinde kayıp olup olmamasına göre UYB ölçeği ortalama puanlarının karşılaştırılması

	Yas	n	\bar{x}	s	t	p
	Ölçeği					
Deprem nedeni ile aile üyelerinizden ölen oldu mu?	Hayır	294	31,57	9,14	-5,640	0,000*
	Evet	202	36,07	8,08		
Deprem nedeni ile yakın aile üyelerinizden ölen oldu mu?	Hayır	357	31,72	9,06		
	Evet	139	37,72	7,23	-7,703	0,000*
Deprem nedeni ile çok yakın aile üyelerinizden ölen oldu mu?	Hayır	398	32,40	9,03	-5,128	0,000*
	Evet	98	37,47	7,61		

*p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların depremde yakınlarını kayıp edip etmemesine göre UYB ölçeği ortalama puanlarına bakıldığında aile üyelerinde ölen (p=0,000), yakın aile üyelerinde ölen (p=0,000), çok yakın aile üyelerinde ölen (p=0,000), arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan bireylerde yas dönemi daha yüksek çıkmıştır bununla birlikte deprem nedeni ile yakın aile üyelerinde kaybı olan bireylerde yas dönemi daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 13.

Katılımcıların 2011 Van depreminde kayıp olup olmamasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Kayıp	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Yok	421	32,58	16,45	-8,055	0,000*
	Var	496	41,57	17,17		
TSHKB	Yok	415	29,54	16,57	-7,937	0,000*
	Var	490	37,84	14,56		
TSBE	Yok	414	55,02	19,80	-3713	0,000*
	Var	496	59,64	17,17		
TSBE Benlik	Yok	420	29,00	10,29		
Algısında Değişim	Var	496	29,94	8,96	-1,445	0,149
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Yok	419	14,84	6,63	-3,608	0,000*
	Var	496	16,40	6,32		
TSBE Başkalarıyla İlişki	Yok	416	11,92	5,95	-5,613	0,000*
	Var	496	13,29	5,37		

*p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların depremde kayıp olup olmamasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE (p=0,000), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim (p=0,000) ve başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcılarda kaybı olanlara göre TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Kaybı olmayan bireylerde OEÖ-R, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki ölçeklerinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 14.

Katılımcıların deprem nedeni ile evlerinde maddi hasarlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Evde hasar	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	299	35,05	17,21	-2,902	0,004*
	Evet	618	38,60	17,42		
TSHKB	Hayır	295	32,13	16,03	-2,487	0,013*
	Evet	610	34,95	15,99		
TSBE	Hayır	297	56,47	19,28	-1,216	0,224
	Evet	613	58,06	18,17		
TSBE Benlik	Hayır	298	29,09	9,88	-0,912	0,362
	Evet	618	29,71	9,47		
Algisında Değişim	Hayır	299	15,03	6,77	-2,119	0,034*
	Evet	616	16,00	6,43		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	298	12,26	5,74	-0,254	0,800
	Evet	614	12,37	5,74		

* $p \leq 0,05$

Tablo 14'de araştırmaya katılan Van depremi yaşayan bireylerin deprem nedeni ile evlerinde maddi hasarlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t test sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların deprem nedeni ile evlerinde maddi hasar durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanlarına bakıldığında OEÖ-R ($p=0,004$), TSHKB ($p=0,013$), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ($p=0,034$), puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcılarda maddi hasar olmayanlara göre OEÖ-R, TSHKB ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 15.

Katılımcıların deprem sırasında bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalmasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Sıkışma/enkaz altında kalma	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	647	34,98	17,03	-6,816	0,000*
	Evet	270	43,37	16,95		
TSHKB	Hayır	641	32,59	16,49	-4,521	0,000*
	Evet	264	37,56	14,38		
TSBE	Hayır	643	57,14	19,01	-0,998	0,110
	Evet	267	58,49	17,38		
TSBE Benlik Algısında	Hayır	646	29,69	9,75	0,852	0,394
	Evet	270	29,09	9,24		
Değişim						
TSBE Yaşam Felsefesinde	Hayır	646	15,37	6,71	-2,378	0,018*
	Evet	269	16,46	6,13		
Değişim						
TSBE Başkalarıyla ilişki	Hayır	645	12,09	5,82	-2,056	0,040*
	Evet	267	12,94	5,50		

* $p \leq 0,05$ * $p < 0,001$

Tablo 15'de araştırmaya katılan Van depremi yaşayan bireylerin deprem nedeni ile evlerinde maddi hasarlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t test sonuçları verilmiştir.

Katılımcıların deprem sırasında sıkışma/enkaz altında kalma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R ($p=0,000$), TSHKB ($p=0,000$), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ($p=0,018$), ve başkalarıyla ilişki ($p=0,040$), puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcıların sıkışma/enkaz altında kalan bireylere göre TSHKB ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Deprem sırasında sıkışma/enkaz altında kalmayanlarda OEÖ-R, TSBE alt ölçeklerinden başkalarıyla ilişki ölçeklerinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 16.

Katılımcıların 2011 Van depremi nedeni ile yaralanmasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem sırasında ile yaralandınız mı?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	613	35,15	17,42	-5,766	0,000**
	Evet	304	42,07	16,52		
TSHKB	Hayır	608	32,48	16,71		
	Evet	297	37,22	14,10	-4,459	0,000**
TSBE	Hayır	610	56,78	18,82	-1,779	0,076
	Evet	300	59,10	17,93		
TSBE Benlik Algısında Değişim	Hayır	612	29,45	9,71	-0,239	0,811
	Evet	304	29,62	9,40		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	611	15,37	6,78		
	Evet	304	16,34	6,05	-2,189	0,029*
TSBE Başkalarıyla İlişki	Hayır	612	11,92	6,78	-3,169	0,002*
	Evet	300	13,19	5,70		

*p≤0,05 **p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların deprem sırasında yaralanma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim (p=0,029), ve başkalarıyla ilişki (p=0,002), puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların deprem sırasında yaralanma durumlarına göre TSHKB ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Deprem sırasında yaralanmaya olmayanlarda OEÖ-R, TSBE alt ölçeklerinden başkalarıyla ilişki ölçeklerinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 17.

Katılımcıların 2011 Van depreminde birinin bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalmasına tanık olmasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Depremde birinin bir yerde enkaz altında kalma durumu	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	441	34,89	17,78	-4,322	0,000**
	Evet	476	39,82	16,76		
TSHKB	Hayır	436	32,44	16,70	-2,896	0,004*
	Evet	469	35,52	15,30		
TSBE	Hayır	438	54,99	18,76	-4,019	0,000**
	Evet	472	59,90	18,05		
TSBE Benlik Algısında	Hayır	440	28,40	9,86	-3,399	0,001*
	Evet	476	30,54	9,24		
Değişim						
TSBE Yaşam Felsefesinde	Hayır	440	14,90	6,49	-3,490	0,001*
	Evet	475	16,41	6,54		
Değişim						
TSBE Başkalarıyla İlişki	Hayır	439	11,68	5,73	-3,360	0,001*
	Evet	473	12,95	5,68		

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların deprem sırasında birisinin sıkışma/enkaz altında kalmasına tanık olma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R ($p=0,000$), TSHKB ($p=0,004$), TSBE ($p=0,000$), ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim ($p=0,001$) yaşam felsefesinde değişim ölçeği ($p=0,001$), başkalarıyla ilişki ($p=0,001$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcıların deprem sırasında birisinin sıkışma/enkaz altında kalmasına tanık olmayanlarda OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki ölçeklerinde puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 18.

Katılımcıların deprem sırasında birisinin yaralanmasına tanık olma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Depremde birisinin yaralanmasına tanık oldunuz mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	428	34,87	17,64	-4,228	0,000**
	Evet	489	39,70	16,93		
TSHKB	Hayır	421	31,55	15,99	-4,387	0,000**
	Evet	484	36,20	15,80		
TSBE	Hayır	426	55,01	19,52	-3,861	0,000**
	Evet	484	59,77	17,36		
TSBE Benlik	Hayır	428	28,48	10,25		
Algısında Değişim	Evet	488	30,42	8,90	-3,039	0,002*
TSBE Yaşam Felsefesine Değişim	Hayır	428	14,85	6,70	-3,657	0,000**
	Evet	487	16,43	6,35		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Hayır	426	11,71	5,82	-3,125	0,002*
	Evet	486	12,89	5,61		

* $p \leq 0,05$ ** $p < 0,001$

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların deprem sırasında birisinin yaralanması tanık olma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R ($p=0,000$), TSHKB ($p=0,000$), TSBE ($p=0,000$), ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim ($p=0,002$) yaşam felsefesinde değişim ölçeği ($p=0,000$), başkalarıyla ilişki ($p=0,002$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcıların deprem sırasında birisinin yaralanmasına tanık olanlarda TSBE ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Deprem sırasında birisinin yaralanmasına tanık olmayanlarda OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki ölçeklerinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 19.

Katılımcıların deprem sırasında birisinin ölümüne tanık olma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Depremde birisinin ölümüne tanık oldunuz mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	588	34,31	17,07	-7,484	0,000**
	Evet	329	43,03	16,65		
TSHKB	Hayır	582	31,35	16,37		
	Evet	323	38,87	14,28	-7,192	0,000**
TSBE	Hayır	585	55,52	19,06		
	Evet	325	61,16	17,01	-4,589	0,000**
TSBE Benlik	Hayır	587	28,97	10,01		
Algısında Değişim	Evet	329	30,49	8,74	-2,396	0,017*
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	588	14,87	6,61	-5,125	0,000**
	Evet	327	17,15	6,21		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Hayır	586	11,67	5,70	-4,775	0,000**
	Evet	326	13,54	5,61		

*p<0,05 **p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların deprem sırasında birisinin ölümüne tanık olma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,000), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların deprem sırasında birisinin ölümüne tanık olanlarda TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Deprem sırasında birisinin ölümüne tanık olmayanlarda OEÖ-R, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki ölçeklerinde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 20.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile aile üyelerinde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile aile üyelerinizde yaralanan oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	598	34,52	17,01	-7,143	0,000**
	Evet	319	42,93	16,88		
TSHKB	Hayır	590	32,10	16,16	-5,016	0,000**
	Evet	315	37,65	15,22		
TSBE	Hayır	592	56,02	18,84	-3,376	0,001*
	Evet	318	60,35	17,68		
TSBE Benlik Algısında	Hayır	597	28,96	9,87	-2,375	0,018
	Evet	319	30,54	9,00		
Değişim	Hayır	596	15,19	6,59	-3,138	0,002*
	Evet	319	16,61	6,42		
Değişim	Hayır	594	11,86	5,75	-3,418	0,001**
	Evet	318	13,22	5,62		

*p≤0,05 **p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların Van depremi nedeni ile aile üyelerinizde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,001), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,002), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,001) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların aile üyelerinde yaralı olmayan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçeklerinde puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 21.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile yakın aile üyelerinde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile yakın aile üyelerinizde yaralanan oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	699	35,15	17,00	-7,351	0,000*
	Evet	218	44,81	16,72		
TSHKB	Hayır	688	32,53	16,10	-5,087	0,000*
	Evet	217	38,80	14,94		
TSBE	Hayır	692	56,12	18,58	-4,152	0,000*
	Evet	218	62,05	17,74		
TSBE Benlik	Hayır	698	29,19	9,77	-1,768	0,077
Algısında Değişim	Evet	218	30,51	8,99		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	697	15,10	6,57	-4,884	0,000*
	Evet	218	17,56	6,18		
TSBE Başkalarıyla ilişki	Hayır	694	11,82	5,68	-4,896	0,000*
	Evet	218	13,98	5,62		

*p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların Van depremi nedeni ile yakın aile üyelerinizde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,000), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların yakın aile üyelerinde yaralı olmayan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçeklerinde puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 22.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile çok yakın aile üyelerinde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile çok yakın aile üyelerinizde yaralanan oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	787	35,58	17,05		
	Evet	130	48,75	15,28	-8,947	0,000**
TSHKB	Hayır	777	32,66	16,11		
	Evet	128	42,43	12,84	-7,673	0,000**
TSBE	Hayır	780	56,68	18,66	-3,445	0,001*
	Evet	130	62,70	17,05		
TSBE Benlik Algısında Değişim	Hayır	786	29,35	9,72	-1,248	0,212
	Evet	130	30,48	8,82		
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	785	15,32	6,57	-4,171	0,000**
	Evet	130	17,89	6,10		
TSBE Başkalarıyla İlişki	Hayır	782	12,00	5,74	-4,301	0,000**
	Evet	130	14,32	5,36		

*p≤0,05 **p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların Van depremi nedeni ile çok yakın aile üyelerinizde yaralanan olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,001), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların çok yakın aile üyelerinde yaralanan bireylerde OEÖ-R, TSHKB puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur aynı zamanda TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde

değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçeklerinde yakın aile üyelerinden yaralan olmayanlarda daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 23.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile aile üyelerinizde ölen olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile aile üyelerinizde ölen oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	711	35,01	17,34		
	Evet	206	45,85	14,93	-8,838	0,000**
TSHKB	Hayır	701	32,10	16,50		
	Evet	204	40,68	12,29	-8,063	0,000**
TSBE	Hayır	704	56,44	19,02		
	Evet	206	61,29	16,30	-3,607	0,000**
TSBE Benlik Algısında	Hayır	710	29,31	9,92		
	Evet	206	30,19	8,43	-1,160	0,205
Değişim	Hayır	709	15,27	6,74		
	Evet	206	17,09	5,71	-3,854	0,000**
TSBE Yaşam Felsefesinde	Hayır	706	11,85	5,80		
	Evet	206	14,00	5,21	-4,782	0,000**
TSBE başkalarıyla ilişki	Hayır	706	11,85	5,80		
	Evet	206	14,00	5,21		

*p≤0,05 *p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların aile üyelerinizde ölen olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,000), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0.000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların yakın aile üyelerinde vefat eden bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 24.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile yakın aile üyelerinizde ölen olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile yakın aile üyelerinizde ölen oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	776	35,16	17,20		
	Evet	141	50,04	12,63	-12,098	0,000*
TSHKB	Hayır	766	32,12	16,14		
	Evet	139	44,57	10,54	-11,648	0,000*
TSBE	Hayır	769	56,50	18,96		
	Evet	141	63,21	14,98	-4,683	0,000*
TSBE Benlik Algısında Değişim	Hayır	775	29,31	9,87		
	Evet	141	30,61	7,91	-1,721	0,087
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	774	15,18	6,60		
	Evet	141	18,43	5,60	-6,147	0,000*
TSBE Başkalarıyla İlişki	Hayır	771	12,00	5,84		
	Evet	141	14,18	4,77	-4,802	0,000*

*p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların Van depremi nedeni ile yakın aile üyelerinizde ölen olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,000), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların yakın aile üyelerinde vefat eden bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 25.

Katılımcıların 2011 Van deprem nedeni ile çok yakın aile üyelerinizde ölen olma durumuna OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri puanlarının karşılaştırılması

	Deprem nedeni ile çok yakın aile üyelerinizde ölen oldu mu?	n	\bar{x}	s	t	p
OEÖ-R	Hayır	817	35,89	17,29		
	Evet	100	50,16	12,68	-10,158	0,000*
TSHKB	Hayır	807	32,89	16,12		
	Evet	98	43,50	11,87	-8,000	0,000*
TSBE	Hayır	810	56,91	18,92		
	Evet	100	62,69	14,30	-3,668	0,000*
TSBE Benlik Algısında Değişim	Hayır	816	29,45	9,81		
	Evet	100	30,04	7,69	-0,705	0,482
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	Hayır	815	15,39	6,62		
	Evet	100	18,16	5,45	-4,685	0,000*
TSBE Başkalarıyla ilişki	Hayır	812	12,07	5,79		
	Evet	100	14,49	4,77	-4,662	0,000*

*p<0,001

Uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda katılımcıların Van depremi nedeni ile çok yakın aile üyelerinizde ölen olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE toplam puan ve alt ölçekleri ortalama puanları karşılaştırıldığında OEÖ-R (p=0,000), TSHKB (p=0,000), TSBE(p=0,000), ve TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ölçeği (p=0,000), TSBE başkalarıyla ilişki (p=0,000) puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Katılımcıların çok yakın aile üyelerinde vefat eden bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam

felsefesinde değişim ve TSBE başkalarıyla ilişki ölçek puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 26.

Van depremi yaşayan katılımcıların OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB ölçeği puanları arasındaki ilişki

		OEÖ-R	TSHKB	TSBE	TSBE Benlik Algısında Değişim	TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	TSBE Başkalarıyla İlişki	UYB
OEÖ-R	r	1,00						
	p							
TSHKB	r	,577**	1,00					
	p	0,00*						
TSBE	r	,379**	,389**	1,00				
	p	0,00*	0,00*					
TSBE Benlik Algısında Değişim	r	,293**	,287**	,896**	1,00			
	p	0,00*	0,00*	0,00*				
TSBE Yaşam Felsefesinde Değişim	r	,328**	,378**	,825**	,585**	1,00		
	p	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*			
TSBE Başkalarıyla ilişki	r	,357**	,341**	,786**	,549**	,541**	1,00	
	p	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*		
UYB	r	,580**	,501**	,288**	,223**	,305**	,190**	1,00
	p	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	

*p<0,001

Tablo 26'da araştırmaya katılan Van depremini yaşayan bireylerin olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği travma sonrası büyüme envanteri, alt ölçekleri ve uzamış yas bozukluğu ölçeği puanları

arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 26 incelendiğinde araştırmaya katılan Van depremi bireylerinin travma sonrası hayata küsme bozukluğu ile olayların etkisi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon pozitif yönlü ve orta derecede bir korelasyondur. Bireylerin olayların etkisi ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, hayata küsme bozukluğu ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır.

Van depremi bireylerinin travma sonrası büyüme envanteri ile olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon pozitif yönlü ve orta derecede korelasyondur. Bireylerdeki, travma sonrası büyüme envanterinde aldıkları puanlar arttıkça, olayların etkisi ölçeği ve hayata küsme bozukluğu ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır.

Van depremi bireylerinin travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden benlik algısında değişim ile olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği, travma sonrası büyüme envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon pozitif yönlü ve orta düzeyde bir korelasyondur. Bireylerdeki, travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden benlik algısında değişim aldıkları puanlar arttıkça, olayların etkisi ölçeği, hayata küsme bozukluğu ölçeği ve travma sonrası büyüme envanterinden aldıkları puanlar da artmaktadır.

Van depremi bireylerinin travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ile olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği, travma sonrası büyüme envanteri ve travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden benlik algısında değişimden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon pozitif yönlü ve orta düzeyde bir korelasyondur.

Van depremi bireylerinin travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden başkalarıyla ilişki ile olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği, travma sonrası büyüme envanteri ve travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, yaşam felsefesinde değişimden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon pozitif yönlü ve güçlü bir korelasyondur.

Van depremi bireylerinin uzamış yas bozukluğu ölçeği ile olayların etkisi ölçeği, travma sonrası hayata küsme bozukluğu ölçeği, travma sonrası büyüme envanteri ve travma sonrası büyüme envanteri alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı Van depremi yaşamış bireylerin deprem sürecindeki özelliklerini ve bu dönemde ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğunu açıklamak, hayata küsme tutumlarını değerlendirmek, travma sonrası büyüme düzeylerinde artma durumunu incelemek ve yas sürecinin uzun olduğunu aynı zamanda aralarında nasıl bir ilişki olduğunu incelemektir.

Psikolojik travmaya yol açan depremler bireylerin demografik özellikleri açısından farklı etkilere sahiptir. Cinsiyet açısından bakıldığında kadın cinsiyetinin daha fazla etkilediği ve erkeklere göre TSSB tanı kriterlerini daha çok karşıladığı çalışmalar tarafından tespit edilmiştir (Aksaray, Kortan, Erkaya vd., 2006; Tang, Deng, Glik vd., 2017; Lai, Chang, Connor vd., 2004; Kessler, 2000, Hapke, Schumann, Rumpf vd., 2006; American Psychiatric Association, 2013). Depremin olumsuz sonuçlarının cinsiyetler arasında fark göstermediği çalışmalarda yer almaktadır (Bulut, 2009; Bacanlı ve Ercan, 1999). Bu çalışmada da olası TSSB'nin kadınlar ve erkekler açısından farklılaşmadığı bulunmuştur. Van depremini yaşayan her iki cinsiyetinde depremden aynı derecede etkilendiği ve etkisinin devam ettiği söylenebilir.

İlgili alanda yapılan araştırmada Van merkeze bağlı Tabanlı köyü, merkez üssü olduğundan dolayı en yüksek kayıp ve hasarların o bölgede olduğu bildirilmiştir (Afad, 2011). Bu çalışmada da deprem sırasında Tabanlı köyü ve Erciş'te bulunan katılımcıların olası TSSB puanları Van merkezde bulunanlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Depremin şiddetinin yüksek olduğu bu bölgede depreme bağlı olumsuz yaşam olaylarının daha yoğun olması bu bölgede yaşayan katılımcıların daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda kırsal alanda yaşayan depreme maruz kalmış bireylerde TSSB düzeyleri yüksek saptanmıştır (Fan, Zhang, Yang vd., 2011; Lai, Chang, Connor, Lee ve Davidson, 2004).

Yapılan çalışmalarda travma olaylarına maruz kalmış bireylerin eğitim düzeylerine bakıldığında düşük eğitim düzeyi olan bireyler arasında TSSB risk faktörlerinden biri olduğu tespit edilmiştir (Hobfoll, Canetti-Nisim, Johnson vd., 2008; Kuljic, Miljanovic ve Svicevic, 2004). Deprem nedeni ile travmatik olaylara maruz kalmış eğitim düzeyi düşük bulunan bireylerin patolojik semptom seviyelerinin özelliklede travma sonrası stres ile ilişkili belirti düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgular bulunmaktadır (Bleich, Gelkopf, Melamed ve Solomon, 2006; Kvestad, Ranjitkar, Ulak vd., 2019). Bu çalışmada da eğitim düzeyi düşük katılımcılarda TSSB puanları daha yüksek olduğu saptanarak yapılan çalışmalara paralellik göstermektedir.

Literatürde medeni durum farklılığının TSSB belirtileri için risk faktörü olarak tanımlanırken (Brewin, Andrew ve Valentine, 2000) bekar olan bireyler evli bireylere göre TSSB oranları daha yüksek saptanmıştır. (Dınvar, 2011). Yapılan çalışmada medeni durumu eş vefat olan bireylerin TSSB puan düzeyleri daha yüksek çıkarak, yakınlık derecesindeki kaybindan ötürü daha yüksek olduğu söylenebilir.

İlgili alan çalışmasında deprem yaşamış bireylerde aylık gelir düzeylerine bakıldığında TSSB puanları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Jin, Xu, Liu vd., 2014). Bu çalışmada aylık gelir düzeyi 4501-5000 arası olan bireylerde TSSB puanları yüksek saptanmıştır. Bu da Van depreminde maddi gelir düzeyi yüksek bireylerin mal kaybının fazla olması buna bağlı olarak ruhsal durumlarını etkilediği söylenebilir.

Yapılan çalışmalarda genç yaşta olan bireylerin TSSB'ye bir risk faktörü olduğunu belirten (Brewin, Andrews ve Valentine 2000, Norris, Friedman, Watson vd., 2002) yapılan bir diğer çalışmada Van depreminde 31-45 yaş aralığındaki bireylerde TSSB belirtileri saptanmıştır (Akman ve Altinel, 2012). Çalışma durumuna bakıldığında ise 46 ve üzeri yaş aralığının TSSB puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun sebebi olarak yaş ilerledikçe yaşanan travmadan etkilenen sürenin uzun olduğu düşünülmüştür.

Yapılan çalışmada maddi kaybı olan katılımcıların TSSB düzeyleri maddi kaybı olmayanlara göre daha yüksek düzeyde saptanmıştır. Literatürde yapılan çalışmalarda deprem nedeni ile maddi kayba uğrayan bireylerin travmatik stres faktörleri ile ilişkili olduğu tespit edilirken (Armenian, Morikawa, Melkonian vd., 2000; Kılıç, 2008) devletin deprem sonrası mağdurlara maddi kayıplarına yönelik destek vermesi, ev ve mal kaybı olan mağdurların TSSB oranlarını etkilemediği görülmüştür (Altındağ, Ozen ve Sir, 2005).

Araştırma kapsamında katılımcıların Van depreminde bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalma durumlarına göre TSSB düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğuna ulaşılmıştır. İlgili literatürde yapılan çalışmalarda kaybedilen kişi ile olan yakınlık derecesi yaşanan travmanın risk faktörlerden biri olduğu belirtilmiş iken (Kaltman ve Bonanno, 2003) depremde enkaz altında kalan katılımcıların duygu yoğunluğu bu katılımcıların travma sonrası stresini göstermekle birlikte enkaz altında kalan bireylerde TSSB yaşama risklerinin yüksek olduğunu gösteren bulgular mevcuttur (Armenian, Morikawa, Melkonian vd., 2002; Kurt ve Gülbahçe, 2019). Deprem sonrası yapılan çalışmalarda deprem nedeni ile yaralanan bireylerde TSSB oranları yüksek çıkmakla birlikte deprem nedeni ile yaralanma TSSB'yi anlamlı şekilde yordayan değişkenlerdendir (Uğuz ve Seydioğlu, 2003; North, Oliver ve Pandya, 2012). Bu çalışmada Van depreminde yaralananlarda TSSB düzeylerinin yüksek çıkması ile birlikte yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Literatürde yapılan bir çalışmada aile üyelerine, çevredeki yakınlarının ölümüne tanık olan veya kaybeden bireylerde TSSB belirtilerinin daha yoğun düzeyde ortaya çıktığına ulaşılmıştır (Armenian, ve ark 2000; Xu ve Liao, 2011). Yapılan çalışmada Van depreminde aile yakınlarından hayatını kaybeden ve deprem sırasında birinin yaralanmasına, ölümüne tanık olan bireylerde TSSB oranlarının yüksek olduğu saptanmakla beraber çocuğu olan bireylerde TSSB düzeylerinin yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak yaşanan travmadan dolayı çocuk sahibi bireylerde sorumlulukların fazla olması ve çocukları için daha güçlü olmaları gerektiğinden kaynaklı olduğu düşünülmüştür. Buna göre, depremde enkaz altında kalanların kalmayanlara

göre; yakınlarını kaybedenlerin kaybetmeyenlere göre depremin bireyler üzerinde duygusal etkilerine vurgu yaptığı düşünülmektedir.

Günümüzde hayata küsme konusu çok az sayıda bilimsel çalışma tarafından ele alınmıştır. Linden ve arkadaşlarının (2009) yaptığı araştırma sonuçlarına göre hayata küsmenin genel popülasyonda %2.5 oranında görüldüğü tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada TSHKB ile bireylerin bazı sosyo-demografik özellikleri karşılaştırılmıştır. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri 4501-5000 arası olanlarda TSHKB puanları daha yüksek saptanmıştır. Literatür incelemesi yapıldığında gelir durumu ile TSHKB arasındaki ilişkiye bakılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple herhangi bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Bunun yanında araştırma sonucuna göre yaş değişkeninin TSHKB üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmekle beraber 46 yaş ve üzeri grubun TSHKB puan düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. İlgili literatürde yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre yaş grupları arasında TSHKB düzeylerinde herhangi bir farklılık saptanmamaktadır fakat travma yaşayan bireylerin yaşları arttıkça hayata küsme puan ortalamasında artma olduğu görülmekte iken (Erkmen, 2017; Ege, 2010; Blom, Middendorp ve Geenen, 2011; Linden, vd., 2007) yapılan araştırmalarda daha genç olan kişilerin TSHKB düzeylerinin diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu vurgulanmıştır (Ege, 2010; Blom, vd., 2011). Bir başka araştırmada da olumsuz yaşam olaylarının genç kişileri daha fazla etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Kılıç ve İnci, 2015).

Linden ve arkadaşlarının (2007) yapmış olduğu çalışmada, bireylerin %72,9'unun iş veya çalışma yaşamlarında karşılaştıkları travmatik olaydan sonra TSHKB geliştirdikleri bildirilmiştir. Literatürde bir çalışmada işsiz bireylerin TSHKB düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmaktadır (Znoj, 2011). Yapılan çalışmada elde edilen bulgularda da bireylerin çalışma durumlarına bakıldığında TSHKB puanları arasında fark saptanmamakla birlikte depremzedelerin çalışma durumlarının yaşadıkları travmaya etki etmedikleri düşünülmüştür.

Yapılan çalışmada bireylerin yaşadıkları aile tiplerine göre TSHKB düzeyleri incelendiğinde geniş aile ile birlikte yaşayan bireylerde daha yüksek olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebinin kaybedebileceği kişi sayısının daha yüksek olduğu düşünölmüştür. Literatür incelemesi yapıldığında bireylerin yaşadıkları aile tipleri ile TSHKB arasındaki farka bakılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple herhangi bir karşılaştırma yapılamamaktadır.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olarak ele alınan TSBE düzeyi incelendiğinde literatürde cinsiyetle ilgili çelişkili bulgular mevcuttur. Kadınların travma sonrası büyümeyi geliştirmeye daha eğilimli olduklarını bulgulayan çalışmaların yanı sıra (Kleim ve Ehlers, 2009; Swickert, Hittner ve Foster, 2012; Vishnevsky, Cann, Calhoun, Tedeschi ve Demakis, 2010; Albuquerque, Narciso ve Pereira, 2018), cinsiyet arasında farkın olmadığı çalışmada dikkat çekmektedir (Polatinsky ve Esprey, 2000). Bu araştırmada TSBE cinsiyet açısından değerlendirildiğinde deprem nedeni ile her iki cinsiyette de Travma Sonrası Büyümede bir farka ulaşılmamıştır. Bunun sebebinin deprem sonrasında sahip olunan koşulların ortak olmasından ötürü olduğu düşünölmüştür.

Travma yaşamış bireylerde medeni durumları travma sonrası büyüme deneyimiyle ilişkili olmakla birlikte (Belizzi ve Blank, 2006; Cordova, Cunningham, Carlson ve Andrykowski, 2001; Updegraff ve Taylor, 2000; Wortman, 2004) bu çalışmada deprem yaşayan boşanmış bireylerde travma sonrası büyümenin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarakta medeni durumu boşanmış olan bireylerin hayata karşı tutumlarının daha olumlu yönde olduğu düşünölmüştür.

Travmatik olay sonrası kayıp yaşayan bireylerin Travma Sonrası Büyümeyi anlamlı bir biçimde yordadığını saptanmakla birlikte (Cesur, 2012; Karanci ve Acartürk, 2005), deprem nedeni ile travma sonrası büyümenin, depremde maruz kalma derecesi ve yaşadığı kayıpların yakınlık derecesine göre etkisinin olduğu saptanmıştır (Xu ve Liao, 2011) yapılan çalışmada da Van depremini yaşayan, kaybı olan ve birinin yaralanmasına, ölümüne tanık olan bireylerin Travma Sonrası Büyüme düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada TSBE alt ölçekleri düzeyleri değerlendirildiinde Travma Sonrası Büyüme ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ancak Travma Sonrası Büyüme alt ölçeklerine bakıldığında yaşam felsefesinde değişim alt

ölçek puanları 46 yaş ve üzeri bireylerde daha fazla büyüme geliştirdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre 46 yaş üzeri depremzedelerin kişilerarası ilişkileri daha iyi kurduğu, yeni olanakların daha çok farkında oldukları söylenebilir. İlgili Literatür incelendiğinde (Polatinsky ve Esprey, 2000; Wang, Wang, Wang, Wu ve Liu, 2013) yaptıkları çalışmalarda yaşın Travma Sonrası Büyümenin üzerinde bir etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Buna ek olarak, (Powell, Butollo, Rosner, Tadeschi ve Calhoun (2003), yaptıkları çalışmada yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Literatürde Wang, Wang, Wang, Wu ve Liu (2013), yaptıkları çalışmada evli olan bireylerin bekar olanlara göre daha fazla Travma Sonrası Büyüme geliştirdikleri tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında boşanmış bireylerde Travma Sonrası Büyüme ve alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim, başkalarıyla ilişki arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Dolayısıyla boşanmış bireylerin diğer medeni durumlarına kıyasla daha fazla Travma Sonrası Büyüme geliştirdikleri görülmektedir. Ancak bireylerin evli ya da bekar olma durumlarının Travma Sonrası büyüme ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını vurgulayan bir çalışmada bulunmaktadır (Teixeira ve Pereira, 2013).

Katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre Travma Sonrası Büyüme arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir fakat Travma Sonrası Büyüme alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim 4501-5000 gelir düzeyi aralığındaki bireylerde TSBE düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde Updegraff, Taylor, Kemeny ve Wyatt (2002), yaptıkları çalışmada yüksek gelir durumunun Travma Sonrası Büyüme ile pozitif yönde bir fark olduğunu ancak bulguların kesin olmadığını belirtmektedirler. Ancak yapılan bir çalışmada da Teixeira ve Pereira (2013) aylık gelir düzeyi ile Travma Sonrası Büyüme arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmektedirler.

İlgili alanda yapılan çalışmada şehir merkezindeki alanlarda karşılaşılan hasar ve yıkımlarla beraber Van bölgesinde köy alanlarında da ciddi hasarlar ile karşılaşılmıştır (Karancı, Kalaycıoğlu, Başbuğ, vd., 2011). Yapılan çalışmada köyde yaşayan bireylerin Travma Sonrası Büyüme alt ölçeklerinde benlik

algısında puan düzeyleri daha yüksek bulunmakla birlikte yaşadıkları travma büyük olmasına karşın daha dayanıklı olduğu düşünülmüştür.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde aile bireylerinin, hatta kaybedilen kişinin kan bağı olmaksızın, yakın ilişkide olduğu (Hardison, Neimeyer ve Lichstein, 2005) ve bireyler arasındaki yoğun ilişkinin UYB açısından risk oluşturduğu saptanmakta iken (Herberman, Mash, Fullerton ve Ursano, 2013; Cesur, 2012) yapılan diğer çalışmalarda aile bireylerinde çocuklarının kaybının UYB açısından önemli bir risk faktörü olmakla birlikte (McCarthy, Clarke, Ting, vd., 2010; Barry, Kasl ve Prigerson, 2002) çocuklarını kayıp eden bireylerde UYB puanları daha yüksek saptanmıştır (Kersting, Brahler, Glaesmer ve Wagner 2011). Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların yakınlarını kayıp edip etmemesine göre UYB düzeylerine bakıldığında aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan bireylerde UYB puanları daha yüksek çıkmakla birlikte literatürde yapılan çalışmada kaybı olan bireylerin %67'sinde yas sürecinin daha uzun olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Robinaugh 2015).

İlgili literatürde travmatik ve olumsuz yaşam olaylarına maruz kalmış bireylerin TSSB ve TSHKB düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı olarak yüksek korelasyon olduğu tespit edilmiştir (Ünal, vd., 2011; Linden, vd., 2009; Linden, vd., 2007). Gabler ve Maercker, 2011 yılında yaptıkları çalışmada da travmaya maruz kalmış ve savaş deneyimleri olan bireylerinde ciddi şekilde TSHKB semptomları geliştiği saptanmıştır. Literatürde ciddi yaşam olaylarına sürekli maruz kalmış bireylerin TSHKB semptomları anlamlı derecede yükseldiğini bildirmektedir (Znoj, 2011). Yapılan çalışmada TSSB ve TSHKB düzeyleri arasında pozitif yönlü orta derecede bir korelasyon bulunmakla birlikte bireylerin travma düzeyleri arttıkça hayata küsme düzeyleride artmaktadır sonucuna ulaşılmıştır.

Deprem mağdurları tarafından yapılan bu çalışmada TSSB ve UYB puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmektedir. Travma sonrası kayıp yaşayan kişilerde, travmatik yaşam olayına bağlı travma sonrası stres bozukluğunun görüldüğü çalışmalar tarafından ortaya konmuştur. (Jacobs vd., 2000; Jacobs ve Prigerson, 2000). Ayrıca bazı çalışmalarda UYB belirtileri ile TSSB

belirtilerinin arasında orta ve yüksek düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir (Morina, Rudari, Bleichhardt, ve Prigerson, 2009; Boelen ve Van den Bout 2005).

Travmaya maruz kalmış bireylerin travma sonrası stres ve travma sonrası büyüme arasında negatif yönde bir ilişki olduğuna (Frazier, Conlon ve Glaser, 2001) ya da aralarında anlamlı bir ilişki bulunmadığı çalışmalarda literatürde yer almaktadır (Salsman, Segerstrom, Brechting, Carlson ve Andrykowski, 2009; Cordova, Giese-Davis, Golant, vd., 2007). Yapılan çalışmaların yanında travma sonrası stres bozukluğu ile travma sonrası büyüme arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgularında yer almaktadır (Kardaş ve Tarhan, 2018; Chan ve Rhodes, 2013). Bu çalışmalar yapılan araştırmayı destekler niteliktedir. Van depremini yaşayan bireylerde travma sonrası stres düzeyleri ile travma sonrası büyüme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmakla birlikte bireylerde travma sonrası hayata karşı bakış açıları olumlu yönde olduğuna vurgu yapmaktadır.

Kayıp sonrası yaşanan travma sonrası büyüme literatürü üzerine oldukça az araştırma bulunmaktadır (Wagner, Knaevelsrud ve Maercker, 2007). Yaşanılan kayıp sonrası bireyler yaşamlarındaki rutinden vazgeçerek yeni alışkanlıklar edinebilmeleri hayata karşı daha olumlu bakmaları sağlanabilir sonucuna ulaşılmıştır (Calhoun, Tedeschi, Cann ve Emily 2010). Kayıp yaşayan bireylerde bir süre sonra kişilerin çoğunun dayanıklılığının yüksek olduğu ve kendiliğinden toparlandığı saptanmıştır (Bonanno, 2004) aynı

zamanda kaybı olan bireylerin yakınlık derecelerine, ölüm nedenine ve ölüm yerine göre TSBE üzerine etkili olduğunu belirtilmiştir (Cesur, 2012). Bu çalışmada TSBE ile UYB düzeyleri arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu alan yazında korelasyon analiz sonucunda Van depremi yaşayanlarda travma sonrası stres bozukluğu, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve yas arasındaki ilişkiye bakılan bu çalışmada deprem mağdurlarının psikolojik sorunlarının yanı sıra travma sonrası olumlu gelişmeler de yaşadıkları ortaya konmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Van depremi yaşamış bireylerin deprem sürecindeki özelliklerini ve bu dönemde ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğunu açıklamak, hayata küsme tutumlarını değerlendirmek, travma sonrası büyüme düzeylerinde artma durumunu incelemek ve yas sürecinin uzun olduğunu aynı zamanda aralarında nasıl bir ilişki olduğuna bakılmış ve sırası ile şu sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmaya 506 kadın ve 411 erkek olmak üzere toplamda 917 kişi katılmıştır. Katılımcıların %52,7'sinin 25-45 yaş aralığındadır. Katılımcıların %4,7'si okul bitirmedi, %8,4'ü ilkokul, %10,3'ü ortaokul iken çoğunluk olarak %47, 3'nün lise ve %29,3'nün üniversite ve üzeri olduğu belirlenmiştir. %44,3'nün evli, %4,7'sinin nişanlı, %41,7'sinin bekar, %3,4'nün boşanmış ve %6'sının eşi vefat etmiştir. Katılımcıların %79,4'ü şehirde yaşamaktadır. Deprem yaşayan bireylerin %52,3'ü çalışmamaktadır. Bireylerin %67,9'u çekirdek aile ile yaşamaktadır. Katılımcıların %50,1'nin çocuğu var. %50'1 nin çocuk sayısı 1-2 arasında olduğu belirtilmiştir. Örneklemin yarısı (%52,3) 3500 ve altı gelir düzeyine sahiptir.

Araştırma sonuçlarına göre, ilk olarak Van depremini yaşamış katılımcıların cinsiyetlerine göre travma sonrası stres bozukluğu, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve yas dönemi düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir ancak cinsiyetler arası anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Daha sonra katılımcıların Van depreminde yaşadığı yere göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB değişkenleri incelenmiştir. Buna göre

OEÖ-R, TSHKB ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısı puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Köyde yaşayan katılımcıların OEÖ-R ve TSHKB puanları şehirde yaşayanlara göre yüksek iken TSBE alt

ölçeklerinden olan benlik algısı puan ortalamaları ise şehirde yaşayanlarda yüksektir. Ancak yaşadıkları yere göre TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim, başkalarıyla ilişki ve UYB arası anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Çalışmada katılımcıların çalışma durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB değişkenleri incelenmiştir. Çalışma durumuna bakıldığında çalışan bireylerde TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim çalışmayan bireylere göre daha fazla çıkararak anlamlı bir fark bulunmuştur. Fakat diğer değişkenler arasında çalışma durumuna göre anlamlı bir fark rastlanmamıştır.

Katılımcıların çocuklarının olup olmamasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Çocuğu olan bireylerde çocuğu olmayan bireylere göre daha fazla OEÖ-R, TSBE alt ölçeklerinden başkalarıyla ilişki ve UYB belirtileri gösterdikleri görülmüştür. Ancak TSHKB, TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki incelendiğinde çocuklarının olup olmamasına göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Çalışmada Van depremi yaşayan bireylerin eğitim durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına göre OEÖ-R incelendiğinde fark saptanarak okul bitirmeyenlerde daha fazla saptanmaktadır. Fakat diğer değişkenlerde eğitim durumlarına bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmada katılımcıların medeni durumlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Buna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim, başkalarıyla ilişki, UYB arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Katılımcıların medeni durumları eşi vefat olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB ve UYB , medeni durumu boşanmış olan bireylerde TSBE, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim başkalarıyla ilişki puan düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. İstatistiksel farkın hangi medeni durumları arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmış ve yapılan analizde, OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve UYB

ölçeklerinde katılımcıların medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Bir diğer değişken olarak TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Katılımcıların aylık gelirlerine göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Buna bağlı olarak OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve UYB arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bireylerin aylık geliri 4501-5000 arası olanlarda OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve UYB puan düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. İstatistiksel farkın hangi aylık gelir düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmış ve yapılan analizde, OEÖ-R ve UYB ölçeklerinde katılımcıların aylık gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Ancak TSBE ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, başkalarıyla ilişkiye bakıldığında katılımcıların aylık gelir durumlarına bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Çalışmaya katılan bireylerin yaş aralıklarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçekleri, UYB düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Buna bağlı olarak OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve UYB arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bireylerin 46 ve üzeri yaş aralığı arasında olanlarda OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve UYB puan düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. İstatistiksel farkın katılımcıların yaş aralıkları arasında olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmış ve yapılan analizde, OEÖ-R, TSHKB ve UYB ölçeklerindeki katılımcıların yaş aralıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Ancak TSBE ve TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, başkalarıyla ilişkiye bakıldığında katılımcıların yaş aralıklarına göre bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Bir diğer değişken olarak UYB düzeyinin, katılımcılarda deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan ve olmayan bireyler arasındaki ilişki durumuna bakıldığında aralarında anlamlı bir

fark bulunmakla birlikte aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kayıplı olan bireylerde UYB düzeyleri daha yüksek saptanmaktadır.

Katılımcıların deprem nedeni kaybı olan ve olmayanlara göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçekleri düzeyleri incelendiğinde kaybı olan ve olmayan bireyler arasında fark bulunarak kaybı olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak kayıplı olan ve olmayanlar arasında TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişime bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin deprem nedeni ile evlerinde maddi hasarlarına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçek düzeyleri arasındaki farka bakıldığında evlerinde maddi hasar olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek saptanmıştır. Ancak diğer değişkenlerde deprem nedeni ile maddi hasar yaşayan ve yaşamayanlar arasında bir fark bulunmamıştır.

Çalışmada deprem sırasında bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçek düzeyleri arasındaki farka bakıldığında sıkışıp/enkaz altında kalan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek saptanmıştır. Ancak diğer değişkenlerde depremde bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalan ve kalmayanlar arasında bir fark bulunmamaktadır. Van depremi nedeni ile yaralanmasına göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçek düzeyleri arasındaki farka bakıldığında yaralanan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek saptanmıştır. Fakat diğer değişkenlerde deprem nedeni ile yaralanan ve yaralanmayanlar arasında bir fark bulunmamaktadır.

Araştırmada deprem sırasında bir yerde sıkışıp/enkaz altında kalmasına tanık olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçek düzeyleri arasındaki farka bakıldığında sıkışıp/enkaz altında kalmaya tanık olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek saptanmıştır.

Van depremi sırasında birisinin yaralanmasına tanık olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri düzeyleri arasındaki farka bakıldığında birisinin yaralanmasına tanık olanlarda olmayanlara göre daha yüksek skorlar saptanarak, OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek görülmüştür. Van depremi sırasında birisinin ölümüne tanık olma durumuna göre OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçeklerine bakıldığında birisinin ölümüne tanık olanlarda olmayanlara göre daha yüksek skorlar saptanarak, OEÖ-R, TSHKB, TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim, yaşam felsefesinde değişim ve başkalarıyla ilişki düzeyleri daha yüksek görülmüştür.

Çalışmada değişkenler olan OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri düzeylerinin, katılımcılarda deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde yaralanan olan ve olmayan bireyler arasındaki fark durumuna bakıldığında aralarında anlamlı bir fark bulunmakla birlikte aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri düzeyleri daha yüksek saptanmaktadır. Ancak diğer bir değişken olan TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan ve olmayanlara bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Bu araştırmada değişken olarak OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri düzeylerinin, katılımcılarda deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan ve olmayan bireyler arasındaki farka bakıldığında aralarında anlamlı bir fark bulunmakla birlikte aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde kaybı olan bireylerde OEÖ-R, TSHKB, TSBE ve TSBE alt ölçekleri düzeyleri daha yüksek saptanmaktadır. Ancak diğer bir değişken olan TSBE alt ölçeklerinden benlik algısında değişim deprem nedeni ile aile üyelerinde, yakın aile üyelerinde ve çok yakın aile üyelerinde yaralanması olan ve olmayanlara bakıldığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Yapılan çalışmada 23 Ekim 2011 yılında Van depremini yaşamış katılımcıların travma sonrası stres bozukluğu, hayata küsme bozukluğu, travma sonrası büyüme ve yas arasındaki ilişki bakılmış ve aralarında pozitif yönde orta derecede ilişki bulunmuştur. Van depremi sonucu psikolojik travma yaşayan bireylerde hayata küsme ve uzamış yas devam ederken benlik algısı, yaşam felsefesinde değişim ve başkaları ile ilişki kurma gibi travma sonrası büyüme alanlarında da gelişim görülmüştür.

Öneriler

Yapılan çalışmada Van depreminin üzerinden 8 yıl geçmesine rağmen psikolojik travmalar eşliğinde hayata küsme ve yaşanan kayıplarından ötürü yas süreci hala devam etmektedir. Bunlarla ilgili tekrar çalışmalar yapılması depreme maruz kalmış bireylere yönelik destek programlarının oluşturularak, takip çalışmalarının yapılmasında fayda vardır. Bununla birlikte yaşanan travmatik olayların ardından psikolojik belirtilerin bütülcül olarak değerlendirilmelidir. Deprem sonrası oluşması muhtemel olan psikolojik sorunları önlemeye veya tedavi etmeye yönelik müdahale programlarının desteklenmesi, buna yönelik faaliyetler gösteren sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve topluma bu kuruluş ve önleme programlarının duyurulması gerekmektedir. Devletin önleyici politikalar yürüterek olası bir deprem durumu ile karşılaşılması durumunda yeterli yaşam koşullarının sağlanmasına yönelik yaşam alanlarının oluşturulmasına öncülük etmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Van depremini yaşayan bireylerde olumsuzlukların yanı sıra bu çalışmada bir diğer değişken olan Travma Sonrası Büyüme gibi olumlu sonuçlarda ortaya çıkmaktadır. Travma yaşamış bireylerle çalışırken travma sonrası büyümenin unsurları da dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akman, P., ve Altinel, G., (2012). "Van Depremi Psikososyal Destek Çalışmaları Sonuç Raporu (24 Ekim 2011 – 09 Mart 2012)", Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği.
- Aksaray, G., Kortan, G., Erkaya, H., Yenilmez, Ç., ve Kaptanoğlu, C. (2006). Gender differences in psychological effect of the August 1999 earthquake in Turkey. *Nordic Journal of Psychiatry*, 60(5), 387–391.
- Albuquerque, S., Narciso, I. ve Pereira, M. (2018). Dyadic coping mediates the relationship between parents' grief and dyadic adjustment following the loss of a child. *Anxiety, Stress ve Coping*, 31(1), 93-106.
- Armenian, H. K., Morikawa, M., Melkonian, A. K., Hovanesian, A. P., Haroutunian, N., Saigh, P. A., ... Akiskal, H. S. (2000). Loss as a determinant of PTSD in a cohort of adult survivors of the 1988 earthquake in Armenia: implications for policy. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 102(1), 58–64.
- Armenian, H. K., Morikawa, M., Melkonian, A. K., Hovanesian, A. P., Akiskal K., & Akiskal, H. S. (2002). Risk factors for depression in survivors of the 1988 Earthquake in Armenia. *J Urban Health*, 79(3), 373-382.
- Armstrong, D., & Shakespeare-Finch, J. (2011). Relationship to the bereaved and perceptions of severity of trauma differentiate elements of posttraumatic growth. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 63(2), 125-140.
- Bacanlı, F., ve Ercan, L. (1999). Deprem Stresiyle Başa Çıkmanın İyimserlik Ve Cinsiyete Göre İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (25), 7-16.
- Barry, L. C., Kasl, S. V., & Prigerson, H. G. (2002). Psychiatric disorders among bereaved persons: The role of perceived circumstances of death and preparedness for death. *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 10 (4), 447- 457.

- Bellizzi, K. M., & Blank, T. O. (2006). Predicting posttraumatic growth in breast cancer survivors. *Health Psychology, 25*(1), 47.
- Bleich, A., Gelkopf, M., Melamed, Y., & Solomon, Z. (2006). Mental health and resiliency following 44 months of terrorism: A survey of an Israeli national representative sample. *BMC Med, 4* (21), 1-11.
- Blom, D., Middendorp, H., & Geenen, R., (2011). "Anxious attachment may be a vulnerability factor for developing embitterment", *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 85* (4), 351–355.
- Boelen, P. A., & Van den Bout, J. (2005). Complicated grief, depression, and anxiety as distinct postloss syndromes: a confirmatory factor analysis study. *Am J Psychiatry, 162*(11), 2175-7.
- Bogensperger, J., & Lueger-Schuster, B. (2014). Losing a child: Finding meaning in bereavement. *European Journal of Psychotraumatology, 5*(1), 22910.
- Bolu, A., Erdem, M., ve Öznur, T. (2014). Travma sonrası stres bozukluğu. *Anadolu Tıbbi Araştırmalar Dergisi, 8*(2), 98-104.
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events. *American Psychologist, 59*(1), 20–28.
- Bonanno, G. A., & Kaltman, S. (2001). The varieties of grief experience. *Clinical Psychology Review, 21* (5), 705-34.
- Brewin, C., Andrews, B., & Valentine, B. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 68* (5), 748-766.
- Budak, S. (2005). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: *Bilim ve Sanat*.
- Bulut, S. (2009). Depremden Sonra Çocuklarda Görülen Travma Sonrası Stres Tepkilerinin Yaş Ve Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4* (31), 43-51.

- Chan, C. S., & Rhodes, J. E. (2013). Religious Coping, Posttraumatic Stress, Psychological Distress, and Posttraumatic Growth Among Female Survivors Four Years After Hurricane Katrina, *Journal of Traumatic Stress*, 26, 257–265.
- Clewell, T. (2004). Mourning beyond melancholia: Freud's psychoanalysis of loss. *J Am Psychoanal Assoc*, 52(1), 43-67.
- Cordova, M. J., Cunningham, L. L., Carlson, C. R. & Andrykowski, M. A. (2001). Posttraumatic growth following breast cancer: a controlled comparison study. *Health Psychology*, 20(3), 176-185.
- Cordova, M. J., Giese-Davis, J., Golant, M., Kronenwetter, C., Chang, V. & Spiegel, D. (2007). Breast cancer as trauma: Posttraumatic stress and posttraumatic growth. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 14 (4), 308-319.
- Çevik, A. (2000). Yas ve Biyopsikososyal sonuçlar, 13-17 Haziran 2000 tarihinde Edirne' de yapılan 9. Anadolu Psikiyatri Günlerinde sunulan bildiri.
- Dınvar, P. E. (2011). *Travma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi: Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dobricki, M., & Maercker, A. (2010). "(Post-traumatic) embitterment disorder: Critical evaluation of its stressor criterion and a proposed revised classification". *Nord J Psychiatry*, 64:147–152.
- Ege, H. (2010). "Different typologies of workplace conflict and their connections with post traumatic embitterment disorder (PTED)", *Health* 2(3), 234-236.
- Erkmen, Y. (2017). *Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğunun Olumlu ve Olumsuz Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkisinde Dünyaya İlişkin Varsayımların Aracılık Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

- Fan, F., Zhang, Y., Yang, Y., Mo, L., & Liu, X. (2011). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, and anxiety among adolescents following the 2008 Wenchuan earthquake in China. *Journal of Traumatic Stress, 24*(1), 44–53.
- Frazier, P., Conlon, A., & Glaser, T. (2001). Positive and negative life changes following sexual assault. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 69* (6), 1048–1055.
- Fu, Y., Chen, Y., Wang, J., Tang, X., He, J., Jiao, M., ... Li, J. (2013). Analysis of prevalence of PTSD and its influencing factors among college students after the Wenchuan earthquake. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 7*(1), 1.
- Gabler, I., & Maercker, A. (2011). Revenge after trauma: Theoretical outline. Embitterment, Societal, psychological, and clinical perspectives, 42–69.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10a ed.) Boston: Pearson Education.
- Güney, S. (2011). Perceived Trauma and Strengthspotting in Turkish Population. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 29*, 75-80.
- Hapke, U., Schumann, A., Rumpf, H.J, John, U., & Meyer, C., (2006). Post-traumatic stress disorder. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience, 256* (5) , 299–306.
- Hardison, H. G., Neimeyer, R. A., & Lichstein, K. L. (2005). Insomnia and complicated griefsymptoms in bereaved college students. *Behavioral sleep medicine, 3*(2), 99-111.
- Harwiki, W. (2013). "The Influence of Servant Leadership on Organizational Culture, Organizational Commitment, Organizational Citizenship behavior, and Employees' Performance (Study of Out Standing Cooperatives in East Java Province, Indonesia." *Journal of Economics and Behavioral Studies, 5*(12), 876-885.

- Hasanoğlu A. (2008). Yeni bir tanı kategorisi önerisi: Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (1), 94-100.
- Herberman Mash, H. B., Fullerton, C. S. & Ursano, R. J. (2013). Complicated grief and bereavement in young adults following close friend and sibling loss. *Depression and anxiety*, 30(12), 1202-1210.
- Hobfoll, S. E., Canetti-Nisim, D., Johnson, R. J., Palmieri, P. A., Varley, J. D., & Galea, S. (2008). *The association of exposure, risk, and resiliency factors with PTSD among Jews and Arabs exposed to repeated acts of terrorism in Israel. Journal of Traumatic Stress*, 21(1), 9–21.
- İnal, H. Ceyhan ve Günay, S. (1993). *Olasılık ve Matematiksel İstatistik. Merkezi Limit Teoremi ve Büyük Sayılar Kanunu Konusu*. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Jacobs, S., Mazure, C., & Prigerson, H., (2000). Diagnostic Criteria For Traumatic Grief, *Death Studies*, 24(3), 185-199.
- Jin, Y., Xu, J., Liu, H., & Liu, D. (2014). Posttraumatic Stress Disorder and Posttraumatic Growth Among Adult Survivors of Wenchuan Earthquake After 1 Year: Prevalence and Correlates. *Archives of Psychiatric Nursing*, 28(1), 67–73.
- Johnson, R. A., & Wichern, D.W. (2002). *Applied Multivariate Statistical Analysis*. USA: Prentice Hall.
- Joseph, S., & Linley, P. A. (2005). Positive adjustment to threatening events: An organismic valuing theory of growth through adversity. *Review of General Psychology*, 9(3), 262.
- Kaltman, S. & Bonanno, G. A. (2003). Trauma and bereavement: Examining the impact of sudden and violent deaths. *Journal of Anxiety Disorders*, 17 (2), 131- 147.
- Karancı, N., Kalaycıoğlu, S., Erkan, B.B.B., Özden, A.T., Çalışkan, İ., Özakşehir, G., (2011), Tabanlı-Van (23 Ekim 2011 ve Edremit-Van (9

Kasım 2011) Depremleri İnceleme Raporu, ODTÜ Afet Yönetimi Uygulama Araştırma Merkezi, Ankara, s. 74.

Karanci, N. A., ve Acarturk, C. (2005). Post-Traumatic Growth among Marmara Earthquake Survivors Involved in Disaster Preparedness as Volunteers. *Traumatology*, 11(4), 307–323.

Kardaş, F., ve Tarhan, F. (2018). “Van Depremini Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Travma Sonrası Stres, Travma Sonrası Büyüme ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi”. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1-36.

Kersting, A., Brahler, E., Glaesmer, H. ve Wagner, B. (2011). Prevalence of complicated grief in a representative population-based sample. *Journal of affective disorders*, 131(1), 339-343.

Kessler, R.C. (2000). Posttraumatic stress disorder: the burden to the individual and to society. *J Clin Psychiatry*. 61(5), 4-12.

Kılıç, C. (2008). Depremzedelerde Ruh Sağlığı Hizmeti Kullanımı: 1999 Depremlerinin Sonuçları. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 113-123.

Kılıç, C., Ulusoy, M. (2003). Psychological effects of the November 1999 earthquake in Turkey: an epidemiological study. *Acta Psychiatr Scand*, 108:232-238.

Kılıç, C., ve İnci, F., (2015). “Acil Tıp Çalışanlarında Travmatik Stres: Yaş ve Eğitimin Koruyucu Etkisi”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 236-41.

Kleim, B., & Ehlers, A. (2009). Evidence for a curvilinear relationship between posttraumatic growth and posttrauma depression and PTSD in assault survivors. *Journal of Traumatic Stress*, 22(1), 45–52.

Kuljic, B., Miljanovic, B., & Svicevic, R. (2004). Posttraumatic stress disorder in Bosnian war veterans: Analysis of stress events and risk factors. *Vojnosanit Pregl*, 61 (3), 283-289.

- Kurt, E., ve Gülbahçe, A. (2019). Van Depremi Yaşayan Öğrencilerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (3) : 957-972.
- Kvestad, I., Ranjitkar, S., Ulak, M., Chandyo, R. K., Shrestha, M., Shrestha, L., ... Hysing, M. (2019). *Earthquake Exposure and Post-traumatic Stress Among Nepalese Mothers After the 2015 Earthquakes. Frontiers in Psychology*, 10.
- Lai, T. J., Chang, C. M., Connor, K., Lee, L.C., & Davidson, J. R. . (2004). Full and partial PTSD among earthquake survivors in rural Taiwan. *Journal of Psychiatric Research*, 38(3), 313–322.
- Li, J., Chow, A.Y. & Shi, Z. (2015). Prevalence and risk factors of complicated grief among Sichuan earthquake survivors. *J Affect Disord*. 175: 218-23.
- Linden, M. (2003). "Posttraumatic Embitterment Disorder". *Psychotherapy and Psychosomatics*, 72 (4), 195-202.
- Linden, M., Baumann, K., Rotter, M., & Schippan, B. (2007). The psychopathology of posttraumatic embitterment disorder (PTED). *Psychopathology*, 40 (3):159-165.
- Linden, M., Baumann, K., Rotter, M., & Schippan, B. (2008). Diagnostic criteria and the standardized diagnostic interview for posttraumatic embitterment disorder (PTED). *Int J Psychiatr Clin Pract* ,12 (2): 93-96.
- Linden, M., Baumann, K., Schippan, Barbara. (2004). "Posttraumatic Embitterment Disorder" Abstracts / *Journal of Psychosomatic Research*, 56 (3): 581–673.
- Linden, M., Rotter, M., Baumann, K., & Lieberei, B. (2009). The Post-Traumatic Embitterment Disorder Self-Rating Scale (PTED Scale). *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, 16(2), 139-147.

- Linden, Michael. Baumann, Kai, Rotter, Max. & Schippan, B. (2008). "Posttraumatic embitterment disorder in comparison to other mental disorders". *Psychother Psychosom*, 77:50–56.
- McCarthy, M. C., Clarke, N. E., Ting, C. L., Conroy, R., Anderson, V. A. & Heath, J. A. (2010). Prevalence and predictors of parental grief and depression after the death of a child from cancer. *Journal of palliative medicine*, 13(11), 1321-1326.
- Melhem, N. M., Day, N., Shear, M. K., Day, R., Reynolds, C. F., & Brent, D. (2004). Traumatic Grief Among Adolescents Exposed to a Peer's Suicide. *American Journal of Psychiatry*, 161(8), 1411–1416.
- Mestçioğlu, Ö. ve Sorgun, E. (2003). Travmatik yas. İçinde Aker T. ve Önder M.E. (Ed.), *Psikolojik travma ve sonuçları* (179-193). İstanbul: 5US Yayınları, Epsilon Reklamcılık.
- Morina, N., Rudari, V., Bleichhardt, G., & Prigerson, H. G. (2009). Prolonged Grief Disorder, Depression, and Posttraumatic Stress Disorder Among Bereaved Kosovar Civilian War Survivors: a Preliminary Investigation. *International Journal of Social Psychiatry*, 56(3): 288–297.
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 Disaster Victims Speak: Part I. An Empirical Review of the Empirical Literature, 1981–2001. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 65(3): 207–239.
- North, C.S., Oliver, J., & Pandya, A. (2012). Examining a comprehensive model of disasterrelated posttraumatic stress disorder in systematically studied survivors of 10 disasters. *American Journal of Public Health*, 102 (10), 40–48.
- Oates, M. (2003). Understanding the grief process: A first step to helping clients. *TCA Journal*, 31(1), 29-39.
- Özçetin, Y. S. Ü., ve Hiçdurmaz, D., (2017). Kanser Deneyiminde Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Sağlık. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 9(4):388-397.

- Polatinsky, S., & Esprey, Y. (2000). An assessment of gender differences in the perception of benefit resulting from the loss of a child. *Journal of Traumatic Stress, 13*(4), 709–718.
- Powell, S., Rosner, R., Butollo, W., Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2003). Posttraumatic growth after war: A study with former refugees and displaced people in Sarajevo. *Journal of Clinical Psychology, 59*(1), 71–83.
- Prigerson, H. G., Horowitz, M. J., Jacobs, S. C., Parkes, C. M., Aslan, M., Goodkin, K., ... Maciejewski, P. K. (2009). Prolonged Grief Disorder: Psychometric Validation of Criteria Proposed for DSM-V and ICD-11. *PLos Medicine, 6*(8).
- Prigerson, H. G., Maciejewski, P. K., Reynolds, C. F., Bierhals, A. J., Newsom, J. T., Fasiczka, A., ... Miller, M. (1995). Inventory of complicated grief: A scale to measure maladaptive symptoms of loss. *Psychiatry Research, 59*(1-2), 65-79.
- Prigerson, H. G., & Jacobs, S. (2001). Traumatic grief as a distinct disorder: A rationale, consensus criteria, and a preliminary empirical test. *Handbook of Bereavement Research*, MS Stroebe, W Stroebe, RO Hansson (Ed.), Washington, DC, *American Psychological Association*, s. 613-645.
- Robinaugh, D.J. (2015). Examining Cognitive Impairments in Bereaved Adults With and Without Complicated Grief. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harvard Üniversitesi, ABD.
- Salsman, J. M., Segerstrom, S. C., Brechting, E. H., Carlson, C. R., & Andrykowski, M. A. (2009). Posttraumatic growth and PTSD symptomatology among colorectal cancer survivors: A 3-month longitudinal examination of cognitive processing. *Psycho-Oncology, 18* (1), 30–41.

- Shear, K., Frank, E., Houck, P.R., & Reynolds, C. F. (2005). Treatment Of Complicated Grief: A Randomized Controlled Trial. *Jama*, 293(21): 2601-8.
- Stroebe, M., Schut, H., & Stroebe, W. (2007). Health outcomes of bereavement. *Lancet*, 370 (8): 1960-73.
- Swickert, R. J., Hittner, J. B. & Foster, A. (2012). A proposed mediated path between gender and posttraumatic growth: the roles of empathy and social support in a mixedage sample. *Psychology*, 3(12), 1142.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.), USA: Pearson Education.
- Tang, B., Deng, Q., Glik, D., Dong, J., & Zhang, L. (2017). A Meta-Analysis of Risk Factors for Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) in Adults and Children after Earthquakes Int. J. Environ. Res. *Public Health*, 14(12), 1537.
- Tedeschi, R.G., & Calhoun, L.G. (2004). " Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence". *Psychological Inquiry*, 15(1), 1 18.
- Tedstone, J. E., & Tarrrier, N. (2003). Posttraumatic stress disorder following medical illness and treatment: a review. *Clinical Psychology*, 23: 409-448.
- Teixeira, R. J., & Pereira, M. G. (2013). Factors Contributing to Posttraumatic Growth and Its Buffering Effect in Adult Children of Cancer Patients Undergoing Treatment. *Journal of Psychosocial Oncology*, 31(3), 235–265.
- Toth, P. L., Stockton, R., & Browne, F. (2000). College student grief and loss. In Harvey J.H. & Miller, E.D. (Eds.), *Loss and trauma: General and close relationship perspectives*, 2 (2), 237-248.

- Uğuz, S., ve Seydioğlu, G. (2003). Psychosocial sequelae of the 1998 Ceyhan, Adana Earthquake: A Prospective Study. *European Neuropsychopharmacology*, 13(4): 368-369.
- Updegraff, J. A., Taylor, S. E., Kemeny, M. E., & Wyatt, G. E. (2002). Positive and negative effects of HIV infection in women with low socioeconomic resources. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 382–394.
- Updegraff, J.A. & Taylor, S.E. (2000). From vulnerability to growth: Positive and negative effects of stressful life events. J. Harvey ve E. Miller, (Ed.), *Loss and Trauma: General and Close Relationship Perspectives* içinde (3-28).
- Ünal, Ş., Güney, S., Kartalçı, Ş., ve Reyhani, İ. (2011). Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu Ölçeğinin (PTED Self-Rating Scale) Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24 (1): 32-37.
- Van Depremi Raporu, AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı, Aralık 2011.
- Vishnevsky, T., Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G. & Demakis, G. J. (2010). Gender differences in self-reported posttraumatic growth: A meta-analysis. *Psychology of Women Quarterly*, 34(1), 110-120.
- Wagner, B., Knaevelsrud, C., & Maercker, A. (2007). Post-Traumatic Growth and Optimism as Outcomes of an Internet-Based Intervention for Complicated Grief. *Cognitive Behaviour Therapy*, 36 (3), 156-161.
- Wang, L., Zhang, Y., Wang, W., Shi, Z., Shen, J., Li, M., & Xin, Y. (2009). Symptoms of post-traumatic stress disorder among adult survivors three months after the Sichuan earthquake in China. *Journal of Traumatic Stress*, 22(5), 444-450.
- Wang, Y., Wang, H., Wang, J., Wu, J., & Liu, X. (2013). Prevalence and Predictors of Posttraumatic Growth in Accidentally Injured Patients. *J Clin Psychol Med Setting*, 20(1), 3-12.

- Weiss, D. & Marmar, C. (1997). The impact of Event Scale - Revised. Wilson J, Keane T, editors. *Assessing psychological trauma and PTSD*. New York: Guilford,399-411.
- Weiss, R.S. (2001). Grief, bonds, and relationships. In Stroebe, M.S., Hansson, R.O., Stroebe, W., ve Schut H. (Eds.), *Handbook of bereavement research: Consequences, coping, and care* (ss. 47-62). Washington, DC: APA.
- Wortman, C. B. (2004). Posttraumatic growth: Progress and problems. *Psychological Inquiry*, 15(1), 81-90.
- Xu, J., & Liao, Q. (2011). Prevalence and predictors of posttraumatic growth among adult survivors one year following 2008 Sichuan earthquake. *Journal of Affective Disorders*, 133(1-2), 274–280.
- Yang, Y. K., Yeh, T. L., Chen, C. C., Lee, C. K., Lee, I. H., Lee, L. C., & Jeffries, K. J. (2003). Psychiatric morbidity and post-traumatic symptoms among earthquake Victims in primary care clinics. *General Hospital Psychiatry*, 25(4), 253-261.
- Yılmaz Y., (2000). Beklenen Büyük Marmara Depremi, İstanbul: *Sınır Ötesi Yayınları* 1. Baskı s.s 57.
- Yu, X.N., Lau, J.T., Zhang, J., Mak, WW., Choi, KC., Lui, WW., & Chan, EY. (2010). Posttraumatic growth and reduced suicidal ideation among adolescents at month 1 after the Sichuan Earthquake. *Journal of Affective Disorders*, 123(1), 327-331.
- Zhang, Z., Shi, Z., Wang, L., & Liu, M. (2012). Post-traumatic stress disorder, anxiety and depression among the elderly: A survey of the hard-hit areas a year after the Wenchuan earthquake. *Journal of Stress and Health*, 28(1), 61-68.
- Znoj, H. (2011). Embitterment - A larger perspective on a forgotten emotion. M. Linden & A. Maercker (Ed.). *Embitterment: Societal, psychological, and clinical perspectives* (ss.5-16).

EKLER

EK-1 Aydınlatılmış Onam Formu:

Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programında gerçekleştirilen bir çalışmadır.

Bu çalışmanın amacı elde edilen veriler doğrultusunda Van depremi görmüş kişilerin Travma Sonrası Stres Bozuklukları, Hayata küsme tutumlarını, Travma Sonrası Büyümelerini, Yas Süreci arasındaki ilişkiyi belirlemek ve incelemektir.

Anket tamamen bilimsel amaç için düzenlenmiştir. Anket formunda kimlik bilgileriniz yer almayacaktır. Size ait bilgiler gizli tutulacaktır. Çalışmadan elde edilen veriler yalnızca istatistik veri olarak kullanılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Yardıminız için çok teşekkür ederim.

Psikolog

Solmaz ŞENYÜZ

Yukardaki bilgileri ayrıntılı biçimde tümünü okudum ve anketin uygulanmasını onayladım.

İmza:

EK-2**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ****BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU**

Sayın Katılımcı;

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programında yürüteceğim tez çalışmam için araştırma yapmaktayım. Sizlere sunulan anketler, Van depremi yaşamış kişilerin Travma Sonrası Stres Bozuklukları, Hayata küsme tutumlarını, Travma Sonrası Büyüme, Yas Süreci arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla verilmiştir. Verilecek yanıtlar sadece bilimsel veri toplama amacıyla kullanılacak olup, kimlik bilgilerinizi paylaşmanız ve anket formu üzerine adınızı soyadınızı yazmanız beklenmemektedir.

Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış cevabı kesinlikle yoktur.

Kendinize en uygun olan cevap şikkını işaretlemeniz beklenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve istediğiniz zaman çalışmadan çekilme hakkına sahipsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız araştırmaya katılmaya onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır.

Her bir ölçeği yanıtlamadan önce lütfen ölçeğin üst kısmında bulunan yönergeleri dikkatlice okuyunuz. Ölçeklerdeki tüm soruların doğru bir şekilde cevaplanması araştırmamızın geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşması bakımından önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkürler.

Araştırmacı: Solmaz ŞENYÜZ

Danışman:Yard.Doç.Dr.Deniz ERGÜN

EK-3**Kişisel Bilgi Formu**

Bu form katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim ve medeni durumları, en uzun yaşadığı yerleşim yeri, meslek, aile tipleri ve çocuklarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel bilgilerin doğru verilmesi çalışmadan elde edilen sonuçlar açısından büyük önem taşımaktadır.

Bölüm 1

1. Cinsiyet: a) Kadın b) Erkek

2. Yaş :

3. Eğitim Durumunuz:

a) Okul bitirmedim b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite ve üzeri

4. Medeni Durumunuz :

a) Evli b) Nişanlı c) Bekar d) Boşanmış e) Eş vefat

5. 2011 yılında Van depremi sırasında yaşadığınız yerleşim yeri

a) Köy b) Şehir

6. Çalışma durumunuz:

a) Çalışıyor b) Çalışmıyor

7. Birlikte yaşadığınız aile tipi

a) Geniş aile b) Çekirdek aile

Bölüm 2

Aşağıda depremde bireylerin yaşayabilecekleri bazı olumsuz olaylara yer verilmiştir. Lütfen 2011 yılında gerçekleşen Van depremi ile ilgili olası yaşantılarınızı göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız. Size uygun gelecek seçeneğin altına çarpı (X) koyarak işaretleyiniz

	Hayır	Evet
1. Deprem nedeniyle evinizde maddi hasar oldu mu?	0	1
2. Deprem sırasında bir yerde sıkışma/enkaz altında kaldınız mı?	0	1
3. Deprem nedeniyle yaralandınız mı?	0	1
4. Deprem nedeniyle birisinin bir yerde sıkışma/enkaz altında kalmasına tanık oldunuz mu?	0	1
5. Deprem sırasında birisinin yaralanmasına tanık oldunuz mu?	0	1
6. Deprem sırasında birisinin ölümüne tanık oldunuz mu?	0	1
7. Deprem nedeniyle aile üyelerinizden (amca,dayı, teyze, hala gibi) yaralanan oldu mu?	0	1
8. Deprem nedeniyle yakın aile üyeleriniz (kardeş, anne, baba gibi) yaralanan oldu mu?	0	1

EK-4**OLAYLARIN ETKİSİ ÖLÇEĞİ****Bölüm 3**

Aşağıda yaşamdaki sıkıntı verici olaylardan sonra insanların yaşayabileceği güçlüklerin bir listesi verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyarak **geçtiğimiz 7 gün** boyunca her bir güçlüğü ne sıklıkta yaşadığınızı işaretleyiniz.

	Hiç	Biraz	Orta	Fazla	Çok fazla
1-Benzeyen her şey, deprem ile ilgili duygularımı aklıma getiriyor ve hatırlatıyor					
2-Uykumu sürdürmekte, kesintisiz ve derin bir uyku uyumakta zorlanıyorum, uykum bölünüyor					
3-Depremle ilgisiz ve farklı şeyler dahi bana olayı hatırlatıyor, aklıma getiriyor ve düşündürüyor					
4-Kendimi huzursuz ve öfkeli hissediyorum					
5-Depremi düşündüğümde, depremi hatırlatan şeylerle karşılaştığımda keyfimin kaçmasına canımın sıkılmasına izin vermiyorum					
6-İstemediğim halde deprem aklıma geliyor ve onu düşünmek zorunda kalıyorum					
7-Sanki depremi yaşamamışım, olmamış ve gerçek değilmiş gibi hissediyorum					

Eğer 2011 yılında yaşanan Van Depremi nedeniyle tanıdığınız veya yakınınızı biri/birilerini kaybetmediyseniz lütfen BÖLÜM 5 e geçerek soruları cevaplamaya devam ediniz. Eğer birilerini kaybettiyseniz BÖLÜM 4'ten soruları cevaplamaya devam ediniz.

EK-5**UZAMIŞ YAS BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİ:****Bölüm 4**

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ HER BİR MADDE İÇİN SİZE EN UYGUN OLAN SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.

1.Geçtiğimiz ay içerisinde, ölen yakınınızın özlemini ve hasretini ne sıklıkla duydunuz?

- () Hiç
 () En az bir kere
 () En az haftada bir kere
 () En az günde bir kere
 () Günde birçok kere

2.Geçtiğimiz ay içerisinde, ölen yakınınızla ilgili olarak ne sıklıkla duygusal ızdırap, yoğun üzüntü ya da keder hissettiniz?

- () Hiç
 () En az bir kere
 () En az haftada bir kere
 () En az günde bir kere
 () Günde birçok kere

3. Kaybınızın ardından en az 6 ay geçmesine rağmen, Soru 1 veya 2’deki belirtilerin herhangi birini, “en az günde bir kere” olmak üzere yaşadınız mı?

- () Evet () Hayır

4.Geçtiğimiz ay içerisinde, size ölen yakınınızı hatırlatan şeylerden ne sıklıkla kaçınmaya çalıştınız?

- () Hiç
 () En az bir kere
 () En az haftada bir kere
 () En az günde bir kere
 () Günde birçok kere

EK-6**TRAVMA SONRASI HAYATA KÜSME BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİ:****Bölüm 5**

Değerli katılımcı aşağıda zorlayıcı yaşam olaylarıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır. Son 1 aylık durumunuzu gözönüne alarak ifadeleri okuyunuz, size uygun gelecek seçeneği işaretleyin. Her ifadeyi yanıtlayarak atlamadan işaretleyiniz. Geçen yıllarda;

0	1	2	3	4
Hiç Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum

	0	1	2	3	4
1. Büyük ölçüde beni canımdan bezdiren ve inciten bir deneyim yaşadım.					
2. Genel olarak ruhsal iyilik halimde kalıcı ve önemli bir olumsuz değişikliğe yol açan yaşantım oldu.					
3. Çok haksız ve adaletsiz olarak nitelediğim ciddi bir olay yaşadım.					
4. Hakkında tekrar tekrar düşünmek zorunda kaldığım olumsuz bir olay yaşadım.					
5. Hatırladıkça hala beni derinden üzen bir deneyimim oldu.					
6. Beni intikam alma düşüncelerine iten bir yaşantım oldu.					
7. Kendime kızmama ve suçlamama yol açan olumsuz bir yaşantım oldu.					

EK-7**TRAVMA SONRASI BÜYÜME ENVANTERİ:****Bölüm 6**

Sizden öğrenmek istediğimiz, yaşamınızda önemli yer tutan travmatik yaşam olaylarının, hayatınızda ne ölçüde pozitif değişikliklere sebep olduğudur. Geçmişte yaşadığınız krizden/krizlerden sonra yaşamınızda ve düşüncelerinizde meydana gelen değişimleri lütfen aşağıda verilen puanlama ölçütlerine göre 0 ve 5 arasında değerlendiriniz.

0	1	2	3	4	5
Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi hiçbir şekilde yaşamadım.	Çok az bir düzeyde	Bir miktar	Orta düzeyde	Oldukça fazla	Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi çok büyük ölçüde yaşadım.

	0	1	2	3	4	5
1. Yaşamda önem verdiğim şeylerin öncelik sırası değişti.						
2. Kendi hayatıma verdiğim değerde büyük bir artış oldu.						
3. Yeni ilgi alanları keşfettim.						
4. Kendime güven hissinde artış oldu.						
5. Manevi konuları daha iyi anlamaya başladım.						
6. Başım sıkıştığında insanlara güvенеbileceğimi daha iyi anladım.						
7. Yaşamım için yeni bir yön belirledim.						

EK-8

ÖLÇEK İZİNLERİ

IES geçerlik ve güvenilirlik

ilhan Yargıç <iyargic@hotmail.com>

27.02.2019 Çar 05:38

Kime: solmazsnyz@hotmail.com <solmazsnyz@hotmail.com>

2 ek (399 KB)

IES geçerlilik.pdf; Marmara depremi.pdf;

Merhaba,

İlişikte 2 makale var. İlkinde IES (OEÖ) geçerlik güvenlik çalışması var. Burada "Kesim değerinin 24 ile 33 arasında olduğu durumlarda duyarlılık ve özgüllük değerlerinin her ikisinin de %70'ten yüksek olduğu görülmüştür" deniyor.

2. si ise ölçeği kullanarak yaptığımız bir çalışma. Burada depremedeleri taradığımız bir saha çalışması olduğu için kesme değerini 24 olarak aldık.

Bu ölçek tanı koydurucu değil, bir tarama aracı.

Her iki makalede de ölçeğin soruları da var.

İyi çalışmalar ve tezinizde başarılar dilerim.

İlhan Yargıç

Fwd: Uzamış Yas Ölçeği Hakkında**DENİZ ERGÜN** <deniz.ergun@neu.edu.tr>

7.02.2019 Per 11:55

Kim: solmazsnyz@hotmail.com <solmazsnyz@hotmail.com>

2 ek (30 KB)

PG-13_Turkish_Form_Instruction.docx; turkish_form_of_pg_13.docx

----- Yönlendirilen ileti -----

Gönderen: **Emrah Keser** <ekeserpsy@gmail.com>

Tarih: 6 Şub 2019 Çar, saat 11:17

Konu: Re: Uzamış Yas Ölçeği Hakkında

Alıcı: DENİZ ERGÜN <deniz.ergun@neu.edu.tr>CC: Sedat Isikli <psysedat@gmail.com>

Merhaba Deniz Hocam,

Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden hocam Doç.Dr.Sedat IŞIKLI'nın danışmanlığında yürüttüğüm doktora tezimde uyarlamasını yaptığım ölçeği ve ölçeğe ilişkin bilgileri ekte gönderiyorum.

Ölçeğin uyarlama makalesini henüz tamamlamadık o nedenle teze atıf yapabilirsiniz. Ekteki dosyada tezin referans bilgilerini gönderiyorum.

Ölçeğin Weill Cornell Medicine, Center for Research on End of Life Care web sayfasında bulunan Türkçe formunu da gönderiyorum.

Ayrıca, uyarlama çalışmasındaki ön bulgular da ekte bulabilirsiniz.

İyi çalışmalar

Arş. Gör. Emrah Keser

Re: Merhaba Süheyla hanım Travma sonrası stres bozukluğu, Hayata küsme bozukluğu, Psikolojik dayanıklılık ve yas süreci arasındaki ilişki konulu tez çalışmam için geliştirmiş olduğunuz hayata küsme bozukluğu ölçeğinin türkçe uyarlamasını kullanabilir mi...

süheyla ünal <suheylaunal@gmail.com>

27.12.2018 Per 21:50

Kime: Solmaz Şenyüz <solmazsnyz@hotmail.com>

1 ek (52 KB)

PTEDTürkçeform.doc;

Merhaba Solmaz hanım,
Tabii ki kullanabilirsiniz. Memnun olurum. Ekte ölçeği gönderiyorum.
Selamlar

Prof.Dr. Suheyla Unal MD

Psychiatry Department

Inonu University

phone: +904223410787

fax: +904223410787

optional e-mail: suheyla.unal@inonu.edu.tr

Re: Önemli

Murat Boysan <boysan.murat@gmail.com>

11.03.2019 Pzt 18:14

Kime: Solmaz Şenyüz <solmazsnyz@hotmail.com>

Merhabalar,

Ölçme aracını aşağıdaki linklerden indirebilirsiniz:

https://www.researchgate.net/publication/331463691_Psikometrik_Olcme_Araclari_Turkce_Formlari

https://www.researchgate.net/publication/237355567_Hierarchical_Factor_Structure_of_the_Turkish_Version_of_the_Posttraumatic_Growth_Inventory_in_a_Normal_Population

Saygılarımla,

Murat Boysan, Ph.D.

Department of Psychology

Faculty of Social Sciences

Van Yüzüncü Yıl University

PO Box 65080 Campus Van, Turkey

Phone: [+90 \(432\) 225 10 51](tel:+904322251051)/23211

Fax: [+90 \(432\) 225 11 88](tel:+904322251188)

E-mail: boysan.murat@gmail.com

On Mon, 11 Mar 2019 at 16:21, Solmaz Şenyüz <solmazsnyz@hotmail.com> wrote:

Murat bey merhaba

Murat bey ben klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisiyim ismim Solmaz, Travma sonrası stres bozukluğu, Hayata küsme bozukluğu, Travma sonrası büyüme ve yas süreci arasındaki ilişki konulu tez çalışmam için geliştirmiş olduğunuz Travma sonrası büyüme Ölçeğinin türkçe uyarlamasını kullanabilir miyim ve türkçe formunun tamamını , raporlanmasını bana gönderme şansınız var mı? Simdiden teşekkür ederim

ÖZGEÇMİŞ

Solmaz Şenyüz, 24 Mayıs 1995, Van doğumludur. Koç İlkokulu ve Ortaokulu, Özen Adalı Anadolu Lisesi mezunudur. 2018 yılında Girne Amerikan Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Psikoloji (ingilizce) dalında lisans eğitimini tamamlamıştır. Gelişim Seminerleri Ve Psikoloji Günleri, Başarıya Giden Yollar Ve Başarının Motive Edici Öyküsü, İş Sağlığı Ve Güvenliği Seminerleri, Body Language And Effective Communication, Human Influence Education, Oratory, Body Language, 19. Ulusal Psikoloji Kongresi başlıkları adı altında seminerlere katılarak Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde lisans stajını tamamladı. 2018 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programına başladıktan sonra Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Klinik Psikolog olarak stajını tamamladı. Bilişsel Davranışçı Terapi Kuramsal eğitimini alarak beceri eğitimini almaya hak kazanmıştır. Milli Eğitim Merkezi bünyesinde Aile Danışmanlığı Eğitimini tamamlayarak, Uygulamalı Çocuk Merkezli ve Bilişsel Davranışçı Oyun Terapisi eğitimi ve Minnesota çok yönlü kişilik envanteri uygulayıcı sertifikaya sahiptir. Son zamanlarda Ruh Sağlığı Sempozyumları, Psikanaliz Günleri ve KKTC Uluslararası Katılımlı Arkol ve Madde Bağımlılığı Kongresine katılmıştır.

İletişim Bilgileri

Solmaz Şenyüz

e-mail: solmazsnyz@hotmail.com

İNTİHAL RAPORU

TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU, HAYATA KÜSME BOZUKLUĞU, TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE YAS ARASINDAKİ İLİŞKİ : VAN DEPREMİ ÖRNEKLEMİ-SOLMAZ ŞENYÜZ

ORJİNALLİK RAPORU

% 10	% 9	% 4	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 4
2	busbed.bingol.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	burkonturizm.com İnternet Kaynağı	% 1
4	www.scribd.com İnternet Kaynağı	% 1
5	halkhemderkongre2018.org İnternet Kaynağı	<% 1
6	efdergi.yyu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.sporbilimleri.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	acikerisim.pau.edu.tr:8080	

ETİK KURUL RAPORU

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK

KURULU

17.04.2019

Sayın Solmaz Şenyüz

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2019/415 proje numaralı ve "Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Hayata Küsme Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Yas Arasındaki İlişki : Van Depremi Örnekleme" başlıklı proje önerisi kurumumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.